

СТО И ДВАДЕСЕТО ЗАСЕДАНИЕ

София, петък, 12 април 1991 г.

(Открито в 9 ч. и 35 м.)

Председателствувал : заместник-председателят Иван Глушков

Секретари: Трифон Митев и Александър Стамболийски.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ (звъни): Откривам днешното заседание на Великото Народно събрание. Имаме кворум.

Проектът за дневен ред ви е раздаден.

1. Предварително обсъждане на основните начала на проекта за нова Конституция на Република България.
2. Продължаване на разискванията по законопроекта за защита на конкуренцията на първо четене.
3. Проект за решение във връзка с някои тенденции по отношение на сградния фонд на читалищата.
4. Отговори на питаня.

Има ли народни представители, които искат да вземат отношение по дневния ред?

Господин Савов, заповядайте.

СТЕФАН САВОВ: В изпълнение на правилника вчера представих писмено моето възражение по дневния ред на Бюрото на Великото Народно събрание. Струва ми се, че тези предварителни обсъждания на Основните начала на проекта на новата Конституция, са противоречащи на правилника - правилник, който ние сме изработили и приели. В чл. 77 съвършено ясно е казано, че комисията трябва да изготви проекта, да го приеме, да го гласува, след което председателят на Великото Народно събрание насрочва първото заседание за разисквания по проекта за Конституция, не по-рано от 14 дни и не по-късно от 30 дни, след като биде раздаден на народните представители.

Съвсем ясно е, че ако ние започнем да разглеждаме основните начала, раздадени вчера, не бихме имали никаква компетентност.

Това го казвам и аз, който съм член на Комисията за изработване на проект за нова Конституция. Струва ми се, че Бюрото няма право да нарушава правилника, освен ако реши и Великото Народно събрание гласува промени на правилника. Ние въобще нямаме възможност да постъпваме по този начин, освен ако искаме сега да имитираме някаква дейност по Конституцията.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ : Господин Гиньо Ганев иска думата.

ГИНЬО ГАНЕВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители, като точка за дневен ред не е предвидено разглеждане на проекта за Конституция. Това може да стане в изпълнение на текстовете от правилника, на който се позова господин Стефан Савов, след като целият проект бъде представен тук и се спазят напомнените от него срокове.

В момента става дума за нещо съвсем друго - за едно предварително обсъждане, и то само на основните начала, върху които ще се гради бъдещият проект. Това предварително обсъждане, разбира се, предхожда формално установените стадии на законодателния процес - първо и второ четене, а когато става дума за Конституция - и трето четене.

Такова предварително обсъждане не е предвидено изрично в нашия правилник, то не е и изрично забранено.

Ето защо ние сме при условията на чл. 1, ал. 3 от правилника, според който, когато няма процедурни решения по правилника, тогава Великото Народно събрание ги уточнява и приема ад хок, разбира се при нужда.

Искам да напомня, господа, че ние такъв прецедент направихме, и то толкова добър във връзка със законите за местното управление (или самоуправление). Парламентите на повече от 36 държави - Дания, Канада, Великобритания и т.н., са въвели даже принципа законопроекти да се включват непосредствено в дневен ред, преди да има предварителни становища и да има едно таква предварително обсъждане.

Ще ми позволите още няколко думи за конкретния случай. Мотиви за днешното разглеждане на основните начала на бъдещата Конституция:

Първо, Конституцията е основополагащ обществен договор и тук трябва да бъдат приложени всички допустими законови средства за максимално широкото ѝ обсъждане.

Второ, трябва да не се забравя, че проектът за Конституция ще бъде изработен само от Конституционната комисия. Тя така е по наименование. Нарича се Комисия за изработване на проект за Конституция, т.е. тя няма да бъде подложена на анализ в различни други парламентарни комисии. Ето защо, още повече се налага всичко, което е възможно, да се приложи, за да може пленарният състав на Великото Народно събрание да дискутира и принципи, а след това и текстове.

Третото съображение е свързано с необходимостта публично и присъствено, както се казва в правото, да бъдат изложени становища на парламентарните групи, когато те преценят това за възможно и нужно, именно по общите идеи за бъдещия нов основен закон на държавата.

Тъй като става дума за един предварителен характер на обсъждане , и то на един общи начала, тук не става дума (привличам вниманието ви върху това) за разискване глава по глава на текста на бъдещата Конституция. Напротив..

СТЕФАН САВОВ (от място): Първото четене не е глава по глава, а е по принцип.

ГИНЬО ГАНЕВ: Извинете, господин Савов, основните начала естествено ще се съдържат по структура в първа глава, даже тя сега може да бъде заличена като наименование и да се нарича "Основни начала на бъдещата Конституция", за което трябва да има предварителни дебати, които в момента защитавам.

Във връзка с това, след като се позовах и аз на правилника, който действа и който всички трябва да уважаваме , предлагам, ако това бъде включено в дневния ред, за което лично настоявам, веднага след това Великото Народно събрание да приеме едно процедурно решение, което да има приблизително следното съдържание:

първо, да се състои предварително обсъждане на основните начала на проекта за нова Конституция;

второ, обсъждането да се проведе по реда на глава шеста от правилника, т.е. по начина, по който стават всички дискусии и

трето, направените предложения тук няма да се гласуват (това е предварителна дискусия, повтарям). Направените предложения ще бъдат представени на вниманието на Комисията по изработване на проект за нова Конституция и тя съответно със своя доклад ще ги представи заедно с общия проект за Конституция.

Като председател на тази комисия искам да кажа, че снощи работната група приключи общия проект на Конституцията и от понеделник цялата Комисия по изработване на проект за нова Конституция ще го дискутира с едно намерение в края на следващата седмица той да премине през нейната оценка, така че вече от 22-23 април, най-късно в началото на по-следващата седмица на пленарния състав на Великото Народно събрание да бъде представен цялостен проект, за да вървим по пътя, който предлага и господин Савов със съображенията, изложени от него.

Правя това предложение за днес.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Неделчев.

МИХАИЛ НЕДЕЛЧЕВ: Уважаемо председателство, уважаеми народни представители! От името на парламентарната група на Радикалдемократичес-

ката партия искам да изразя нашата пълна подкрепа за точка първа от днешния дневен ред. (*Частични ръкопляскания*). Искам да припомня , че това беше предложение на парламентарната група на Радикалдемократическата партия, направено миналата седмица , когато ние предложихме в решението, което гласувахме, да влезе един текст, с който предложихме да се състои това обсъждане върху основните начала на конституционните проекти на различните парламентарни групи, така че ние ще участвуваме в това разискване днес.

(*Частични ръкопляскания*)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Борис Колев.

БОРИС КОЛЕВ: Уважаеми господин председател, госпожи и господа, членове на парламента! От името на парламентарната група на "Екогласност" искам да изкажа нашето задоволство и подкрепа от включването на тази точка в днешния дневен ред.

Същевременно искам да подкрепя това, което каза господин Неделчев. Изцяло се присъединяваме към него. Разбира се, напълно прав беше и господин Савов - не може проектът да се разглежда глава по глава. Но това, което е включено в днешния дневен ред, като точка първа , не е проектът за Конституция.

Това е едно предварително обсъждане, такъв прецедент вече имаме. Вероятно ще бъде полезно и при някои други закони да се въведе, тъй като едно предварително обсъждане облекчава работата по-нататък при разглеждането на съответните законопроекти, имам предвид не само Конституцията.

Освен това, ние смятаме, че по толкова важен, кардинален и в известен смисъл съдбоносен въпрос и законодателен акт, за който е създадено самото Велико Народно събрание, не може да мине без такава необходимост, тоест без предварително, задълбочено и всестранно обсъждане. По този начин ние смятаме, че ще се улесни работата на парламента при трите четения, на които е предвидено да се приеме Конституцията.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Драгомир Драганов.

ДРАГОМИР ДРАГАНОВ: Социалдемократическа платформа "Европа" изцяло подкрепя включването на точка първа от днешния ред - предварително обсъждане на основните начала на проекта за Конституция.

Всяка конституция, колеги, има своята така наречена догматична част. Това са основни принципи, по които ние естествено задължително трябва да имаме предварителна яснота ще върви ли работата въобще по проекта за Конституция. Ако някой в това Велико Народно събрание не желае тази предварител-

на яснота, аз не мога да си го обясня по друг начин, освен като опит за саботаж на работата на Великото Народно събрание по основната му задача. Още веднаж, изцяло подкрепяме тази точка.

Същевременно, господин председателю, ако ми позволите, вчера група депутати внесоха искане за включване в дневния ред на Декларацията на Комисията по национална сигурност, която е разладена на всички депутати - една изключително важна декларация, и аз много моля Бюрото и всички колеги да се съгласят да приемем включването в дневния ред и на точката, която за сега взимане на решения по тази декларация.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата д-р Петър Дертлиев.

ПЕТЪР ДЕРТЛИЕВ: Господин председателствущ, колеги! Дойде денят, в който трябва да оправдаем защо сме дошли тук. Дълго време сред нашата общественост - правилно или не съвсем, се разнасят призови против този парламент, негоден да изпълни своите задачи, бавещ се, неефективен. Има известни основания, но аз не зная безгрешен парламент и парламент без загубено време. Имаше и времеядене.

Господа, тук е решаващият момент да докажем, че едно Велико Народно събрание е наистина велико. Ако за другите закони имаше и малко показност на едни или други, противоречия и съпротиви поради лични или групови интереси, тук ние правим България - утрешна България, свободна и демократична, с пълна гаранция за правата на хората. Една България, с президент, който ние от СДС избрахме! *(Народните представители ръкопляскат на присъстващия президент господин Желю Желев)*

И чл. 1 гласи: "България е парламентарна република." България защитава своите интереси, официалния език на страната, границите на тази държава. Кой от нас ще посмее да гласува отсреща? България, гарантираща правата на всеки гражданин пред закона, правото на мнение, право независимо от расова и партийна принадлежност, всичките права на човека, гарантирани и включени в тази конституция. Може ли демократ да въстане срещу тези единствени, легитимни, законни права на модерното общество, на модерния човек? Има ги в нашата Конституция и аз съм горд, че ги има.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Дертлиев, искам да ви помоля да не говорите по същество, ще имате възможност да направите това, след като гласуваме дневния ред. Сега става въпрос за защита на включването на тази точка в дневния ред.

ПЕТЪР ДЕРТЛИЕВ: Защиствам включването на тази точка в дневния ред с апел да направим всичко възможно колкото може по-скоро тази Конститу-

ция да влезе в действие - нещо, което очаква нашият народ. Бавенето на тази Конституция ще доведе до огромни разочарования и никому няма да донесе слава.

Категорично заставам от името на Социалдемократическата партия за включването на тази точка в разискванията и ефективна работа по-нататък.

(Ръкопляскания)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Александър Янков.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! От името на парламентарната група на Българската социалистическа партия бих искал още в самото начало да изразя нашата подкрепа с предложения от председателя на Конституционната комисия подход за предварително обсъждане на основните начала на Конституцията.

Вярно е, че в разпоредбите на правилника е предвиден съответен ред, но когато става дума технически за приемане и обсъждане текстовете на Конституцията. В дадения случай, както председателят на Конституционната комисия господин Гиньо Ганев обясни се касае за едно предварително обсъждане на "основните начала".

Тези от нас, които са участвували в работата на Конституционната комисия, смятам, че не се нуждаят от аргументи, за да бъдат убедени в това, че такъв метод може да се окаже много полезен. Той може да бъде стимул и ускорител на процеса за обсъждане и приемане на Конституцията, а също така и много важен индикатор за основните позиции на отделните парламентарни групи и народни представители по тези основни начала.

Във връзка със защитата на този подход, бих искал да кажа, че моите впечатления от работата в Конституционната комисия са, че ние действително имахме забележително взаимно разбиране и общи позиции по най-важните положения, които са предмет на днешното обсъждане. Затова трябва да благодарим на множеството експерти, които участвуваха в тези обсъждания, включително и представители на ведомства - и от съдебната, и от другите сфери, които са заинтересовани от изработването на една действително ефективна конституция.

Затова моля и апелирам към Великото Народно събрание да приемем този подход, този метод, тъй като се касае действително за "основните начала" на Конституцията. По-нататък нашата работа ще бъде значително улеснена, ако наистина проведем конструктивни разисквания, към които призовава и нашата парламентарна група.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Росен Михайлов.

РОСЕН МИХАЙЛОВ: Уважаемо председателство, дами и господа народни представители! Преди повече от месец ние приехме Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи, приехме на първо четене Закона за сметната палата, Търговския закон, наред са разглеждането на Закона за приватизацията и всички онези закони, проекти за стопански законодателни стъпбове на бъдещата парламентарна Република България. Тази парламентарна Република, в която всички желаем демокрацията, свободата, равенството, инициативата да бъдат основата на всичко онова, което виждаме като бъдеще на България.

От името на парламентарната група на БЗНС заявявам, че подкрепяме включването като точка в днешния дневен ред на предварителното обсъждане на основните начала на Конституцията на Република България. *(Ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Георги Спасов.

ГЕОРГИ СПАСОВ: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми народни представители, аз съм един от подписалите декларацията за излизане от парламента, ако той продължава да не работи. *(Ръкопляскания.)*

С днешното включване за обсъждане на основните начала на Конституцията *(шум в залата)* аз смятам, че целта на нашата декларация е постигната *(бури възгласи и отделни ръкопляскания от цялата зала)*. Искам също така да кажа, че ако парламентът не продължи да работи интензивно, лично за мен нашата заявка остава в сила. Аз мисля, че тук, във Великото Народно събрание, ние няма да откриваме колелото, нито ще откриваме велосипеда. Смятам, че принципите на демокрацията, правото и Конституцията, върху която трябва да се изгражда една демократична държава, са открити и ние просто трябва да ги приложим. Ето защо подкрепям първа точка и искам тя да влезе в дневния ред и призовавам всички да работим по-бързо, по-интензивно за приемане на Конституцията.

(Ръкопляскания.)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата, господин Илиев.

РОСЕН ИЛИЕВ *(група депутати за национално съгласие, БСП)* Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители, съвсем накратко. Групата депутати за национално съгласие смята, че това, което става днес, до

голяма степен е изпълнение на нейната декларация при създаването ѝ, затова ние заставаме изцяло зад деловата работа на парламента.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Стоян Ганев.

СТОЯН ГАНЕВ (*залата посреща с ропот обявяването на избирателния район, от който излиза Стоян Ганев, Обединен демократичен център, СДС*): Госпожи и господа народни представители, уважаемо Бюро, бих искал да направя едно предложение за включване на точка в дневния ред. Надявам се, че ще бъде правилно разбран.

Предлагам днес да включим за обсъждане въпроса до края на мандата на Великото Народно събрание народните представители, считано от днешна дата, да получават минимално мечечно възнаграждение (*гласове от залата: на обществен начал*) като разликата в заплащането, което сега е установено, и това, което аз предлагам, да бъде предназначена за домовете за деца, както и за престарели и болни възрастни хора в домовете за старци.

Надявам се, че това предложение ще бъде посрещнато с внимание от всички, защото и без това общественият интерес, общественото внимание е фокусирано в момента към парламента.

Смятам, че е недопустимо сега, когато има десетки хиляди (*прекъсват го с ръкопляскания от БСП*)...

Господа от Българската социалистическа партия, моля ви, оставете ме да направя поне това предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Ганев, моля ви, ако обичате да аргументирате по-накратко предложението. Моля тишина, колеги! (*звъни*).

СТОЯН ГАНЕВ: Моето предложение е свързано с това, че ако средствата, които получаваме, бъдат намалени до размера, който предлагам заедно с допълнителните средства, които се предоставят за нуждите на народните представители, също така намалени значително, във връзка с разходите им като депутати, би било една солидна сума, която ще подпомогне децата и социално слабите болни възрастни хора.

Моля това предложение да се разгледа днес като точка пета, ако не се лъжа, в работата на Великото Народно събрание.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Кукуров.

ЙОРДАН КУКУРОВ: Несобикновено напрегнатите няколко дни преди днешния, инициативата на всички групи, становищата отляво и отдясно, е било нашият парламент, нашето Велико Народно събрание да работи по-интен-

зивно, по-напрегнато и преди всичко да съсредоточи усилията си върху Конституцията и няколко основни закони, гарантиращи нашето обществено развитие.

Между другото заявявам от името на БЗНС "Никола Петков", че с радост приемаме този дневен ред и начина на работа върху Конституцията. И не за да се присъединя бланкетно към другите, искам да кажа нещо.

Така трябва да разглеждаме Конституцията въобще, не защото само ние трябва да изберем основните начала. Българският народ трябва да ги чуе, да каже думата си и след това всички заедно да изработим дългоочакваната Конституция във възможно най-кратък срок, с възможно най-съвършените текстове, каквито е имало в България и в световните конституции.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Стоилов.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Уважаеми колеги! Трудно човек може да се въздържа тогава, когато в началото на едно заседание на вниманието, на което се предлага такава сериозна точка в дневния ред, се започва с отвращаваща демагогия (*ръкопляскация от мнозинството*) и с опит отново, за кой ли път, да бъде превърнато Великото Народно събрание в политически цирк.

(Протести от страна на опозицията)

Първо, не е нужно да ни дава акъл и съвети човек, който, общо взето, незаконно присъствува в парламента. (*ръкопляскация от мнозинството.*)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Стоилов, правя ви забележка, вие нямате право на такива оценки!

СТЕФАН СТОИЛОВ: Във връзка с направеното предложение за точка пета - да бъдат изземвани части от заплатите на народните представители, аз правя контрапредложение, много по-реалистично и което ще сработи...

Да се върнем назад по списъците и да бъдат изети съответните суми от хора, които са отсъствували от заседанията на парламента над допустимото число пъти!

Второ, нека господин Ганев направи отчет за своята дългосрочна командировка до Осло, която струва над 20 000 лв., а картата му е гласувала през това време тук.

Трето, да бъдат декларирани всички фирми на депутати, за да стане ясно какви суми могат да постъпват в парламента по тази линия.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Стоилов, отнемам ви думата! Трябва да говорите по същество. Тези аргументи можете да ги предложите в комисията, която ще обсъжда този въпрос.

ПЕТЪР БЕРОН: Господин Стоилов, след като вашата партия незаконно присъства в този български парламент 45 години, вие нямате право да правите такива бележки. *(Възгласи "У-У" от мнозинството.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Тишина! Господин Дертлиев има думата.

ПЕТЪР ДЕРТЛИЕВ: Господа! Само преди 15 минути казах, че това ще бъде голямата преценка на българския народ към нашата работа. Да работим, а извинете, провокации от този род, които господинът си позволи, само за да отклонява вниманието на Великото Народно събрание, ако вие така смятате, няма да има и Конституция, защото ние няма да я направим за две години, господине. Защото тук сме, за да работим! Тук сме, за да вършим работа! Защото не само този мандат беше оспорен, имаше и много други. Хайде, сега да се върнем и да правим всяко нещо, което някой иска. Ще работим ли ние, или ще търсим по някакъв начин да отклоняваме работата на парламента?

Докога? Не ви е срам!

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Думата има госпожа Нора Ананиева и прекратяваме тези дебати. Само ще дам думата на господин Стоян Ганев, тъй като беше... *(Недоволство от страна на мнозинството)*

НОРА АНАНИЕВА: Уважаемо председателство, уважаеми дами и господа! Аз чаках с голямо нетърпение началото на дискусиата - "Основните начала на Конституцията". Нашата позиция беше изразена. Чаках с нетърпение, тъй като това ще бъде голямата политическа дискусия в страната върху формата на управление, върху съотношението президент-парламент, върху формите на собственост, върху човешките права, всички тези големи проблеми. Нетърпелива съм час по скоро да започнем с тях.

Затова моля колегите в този момент, който само с няколко дни ни дели от деня, в който беше приета Търновската конституция, да се въздържат от допълнителни усложнения, за да тръгнем наистина сериозно. Не бих правила тук персонални забележки, но мисля, че всякакво вънасяне на допълнителни предложения сега в дневния ред, а известно ни е вече от немалкия ни парламентарен опит, какво означава това - задържане на процеса. В случая става дума за опит, който беше направен, да се забави разглеждането на основните начала на Конституцията и затова аз моля да прекратим дебатите и да пристъпим към първа точка от дневния ред. *(Единични ръкопляскания от мнозинството)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Момент, колеги, постъпило е формално предложение за прекратяване на дебатите и моля тези, които са съгласни с това предложение, ако има някой, който... Искам да напомня, че

тъй като господин Стоян Ганев беше лично засегнат, в края на заседанието той ще има правото на отговор. Така е по правилник.

Сега гласуваме във връзка с дневния ред. Има формално предложение за прекратяване на дебатите. Моля, който е съгласен с това предложение, да гласува.

С 256 гласа за, 12 против, въздържали се няма предложението за прекратяване на дебатите по дневния ред се приема.

Уважаеми колеги, преди да гласуваме предложениия дневен ред, трябва да се вземе отношение по две нови предложения.

Първо, по предложението на господин Драгомир Драганов и на Комисията по националната сигурност за включване в дневния ред на проекта за декларация. Бюрото настоятелно моли представителите на комисията този въпрос да бъде обсъден във вторник. Той е изключително важен, по него трябва да вземат отношение министърът на външните работи и министърът на отбраната. Тъй като те днес са възпрепятствувани да присъствуват, те са предупредени, настоятелно молим да се оттегли това предложение и то да бъде включено в дневния ред във вторник. Държите ли, господин Неврокопски?

ИВАН НЕВРОКОПСКИ: Уважаеми колеги, понеже председателството ни казва, че трябва да присъствуват министрите, трябва да ви кажа, че въпроса за декларацията сме го разгледали обстойно в нашата комисия съвместно с представители на всички заинтересовани, включително Министерството на външните работи, Министерството на отбраната, Президентството в лицето на Председателя на Републиката и много други институции, имаме едно общо съгласие и не е никаква пречка. Вчера от председателството ни беше категорично обещано, че днес ще бъде включено в дневния ред, а сега се отлага за вторник.

Декларацията няма да предизвика никакви спорове, защото в нашата комисия имаме пълно единодушие и държа тази декларация още днес да бъде гласувана.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: При това положение ще предложа на гласуване дали да влезе в дневния ред тази точка - обсъждане на декларацията, представена от Комисията по националната сигурност. Ще я гласуваме отделно. Моля народните представители, които са съгласни в днешния дневен ред под точка четири да бъде включена за обсъждане декларацията на Комитета по национална сигурност, да гласуват.

С 81 гласа за, 170 - против и 23 въздържали се предложението за включване за обсъждане на декларацията като точка от дневния ред се отклонява.

Във връзка с направеното предложение от господин Стоян Ганев. Това предложение заслужава внимание, но по Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание всяко предложение за включване на точка в дневния ред трябва да се направи в писмен вид до 18 часа на предишния ден.

СТОЯН ГАНЕВ: Това предложение, което гласувахме сега, така ли е направено?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: То е направено вчера в 15 часа, господин Ганев, и декларацията е раздадена на народните представители. Тъй като въпросът не е абсолютно спешен за ден или два, молим да оттеглите вашето предложение - днес да не се обсъжда този въпрос, а да бъде включен в едно от следващите заседания на Великото Народно събрание.

СТОЯН ГАНЕВ: Госпожи и господа народни представители, аз искам да уточня. Предложил съм не точка първа да се обсъжда въпросът за заплатите на народните представители да бъдат минималната работна заплата, а точка пета или шеста точка. Тоест, ние няма да поспорим с нищо на предварителното обсъждане на глава първа.

Същевременно бих искал да отговоря... *(Неодобрителни възгласи от цялата зала.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Моля за тишина.

СТОЯН ГАНЕВ: Понеже господин Стоилов, ако не се лъжа, каза, че в Норвегия съм бил на някаква държавна издръжка...*(неодобрителни възгласи, шум в залата)*. В Норвегия аз съм бил една седмица по покана на Института за правата на човека изключително на издръжка на този институт. Ако представители на БСП могат да бъдат канени така, по този начин, аз бих бил много доволен.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Ганев, много ви моля, това е достатъчно като обяснение. Ако желаете едно по-широко обяснение да дадете...

СТОЯН ГАНЕВ: Във връзка с дневния ред, ако смятате, че този въпрос може да "взриви" парламента днес, аз съм готов...*(шум в залата, неодобрителни възгласи.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Не става дума за "взривяване" на парламента, господин Ганев. Става въпрос по една процедура. Аз обясних.

СТОЯН ГАНЕВ: ...да включа в дневния ред, тоест, да предложи да се включи в дневния ред, ако сега смятате, че е толкова опасно, този въпрос да се обсъжда във вторник.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Ганев, аз обясних, че не става дума за опасен въпрос. Става въпрос, че по Правилника за работа на Великото Народно събрание всяко предложение за включване на точка в дневния ред се прави писмено до 18 часа на предишния ден.

ГЕОРГИ АВРАМОВ: (от място - обръща се към господин Стоян Ганев): Има правилник. Прочети правилника.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Моля да оттеглите предложението, да не го гласуваме днес за включване в днешния дневен ред.

Колеги, мисля, че дебатите са приключили. Моля всички народни представители, които са съгласни с предложения дневен ред от четири точки за днешното заседание, да гласуват.

С 255 гласували за, 14 против и 4 въздържали се дневният се приема така, както е предложен от Бюрото.

ДНЕВЕН РЕД:

1. Предварително обсъждане на основните начала на проекта за нова Конституция на Република България.

2. Продължаване на разискванията по законопроекта за защита на конкуренцията на първо четене.

3. Проект за решение във връзка с някои тенденции по отношение на сградния фонд на читалищата.

4. Отговори на питанияя.

Преминаваме към обсъждане на точка първа:

ПРЕДВАРИТЕЛНО ОБСЪЖДАНЕ НА ОСНОВНИТЕ НАЧАЛА НА ПРОЕКТА ЗА НОВА КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Давам думата за кратък доклад на председателя на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България господин Гиньо Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, започваме, както вече тази оценка прозвуча...

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Ганев, извинявам се, може би преди това ще трябва да гласуваме решението на Великото Народно събрание във връзка с тази процедура по предварителното обсъждане.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Така е. Така трябва да бъде в духа на това, което се предложи.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Искам да прочета решението, за да го гласува Великото Народно събрание.

Решение, относно процедурата за предварително обсъждане на проекта за Конституция:

"Великото Народно събрание въз основа на предложение на председателя на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България и на основание чл. 1, ал. 3 от Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание и чл. 79, ал. 1 от Конституцията на Република България

РЕШИ:

1. Да се състои предварително обсъждане на основните начала на проекта за нова Конституция на България

2. Обсъждането да се проведе по реда на глава шеста от Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание.

3. Направените предложения да бъдат обобщени и обсъдени от Комисията по изработване на проект за Конституция на България."

Уважаеми колеги, който е съгласен с това решение на Великото Народно събрание, моля да гласува.

Решението се приема с 232 гласа за, 23 против и 3 въздържали се.

Давам думата на господин Гиньо Ганев.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Госпожи и господа, започваме по обща оценка, която прозвуча и тук, същинската работа на Великото Народно събрание. Прочее, тя продължава, но пейната видимост започва в пленарната зала. Напомням, че Комисията за изработването на проект за нова Конституция на България беше съставена още в края на месец юли и с измененията, които се нанесоха в нейния състав допълнително, тя наброява по списък 57 члена, включително ръководството ѝ. Трябва с удоволствие да се отбележи, че в хода на работата на комисията взеха активно участие и много народни представители, които не са нейни членове.

Бяха ангажирани научни учреждения, научни работници, експерти, и не само по конституционно право. До този момент, даже във от срока, предвиден за това, във Великото Народно събрание постъпиха 16 конституционни проекта. Между тях аз искам да подчертая колективните проекти на парламентарните групи на Българската социалистическа партия, на Българската социалдемократическа партия, на Българския земеделски народен съюз, на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков", Радикалдемократическата партия и т.н. Отделни проекти внесоха народните представители господин Велко Въл-

канов, Николай Павлов, господин Янаки Стоилов. Това са все проекти, внесени по надлежен ред. Ще прибавя също, че много граждани представиха цялостни проекти за Конституция. Цифрите на тези проекти са шест, а редица други общественици, дейци и граждани изразиха писмено становища по различни части на общата конституционна материя. Няма сега да правя подробен отчет за работата на комисията, но тя прие свой график и работата ѝ дотук протече в няколко фази.

Първата беше, че комисията беше разчленена на девет подкомисии, формирани по материя, и те работиха интензивно. В сроковете, които бяха предвидени, направиха принципилни предложения за начина, по който да се уредят отделните бъдещи глави в проекта за Конституция. Това бяха подкомисии по политическата власт и гражданското общество, конституционни основи на икономическата система, основни права и свободи на гражданите, висши държавни органи, проблеми на пряката демокрация, контрол за конституционност, по проблемите на местното самоуправление, отделно съд и прокуратура, самостоятелна подкомисия по символите на държавата: герб, знаме, химн, столица и т.н.

Във втората фаза на работата на комисията се обсъдиха предложенията, представени от ръководствата на отделните подкомисии. Това бяха пленарни заседания на цялата Комисия за изработване на проект за Конституцията на България. Те бяха повече от девет на брой, посветени на тази задача. Заедно с това обаче трябва да се напомни, че комисията разглеждаше не само предложенията на различните подкомисии, но се занимаваше и с действащи и стари конституции. Налагаха се да се внасят промени, които бяха приети след това от Великото Народно събрание, и в сега функциониращата Конституция на Република България.

Много дискусии се направиха, много обсъждания. Искам да ви кажа от името на комисията, че се съумяваше да се сближават становищата, концепциите и идеите. В резултат на това можа да се премине към третата фаза на работата на Комисията за изработване на проект за Конституция на България. В края на месец март беше излъчена една неголяма на брой работна група от народни представители, членове на Комисията за изработване на проект за Конституцията на България, и тази група, придружена от експерти от различни парламентарни сили и професионалисти по конституционно право, работеше всеки ден. Трябва да се благодари на тази група. Именно тя снощи успя да завърши въз основа на всички предложения, направени в хода на пленарните заседания на Комисията по изработване на проект за Конституция на България окончателен, от нейно гледище, разбира се, цялостен проект за Конституция.

Тъкмо този проект, както казах и по друг повод преди малко, ще бъде разгледан от Конституционната комисия на нейни разширени заседания с поканени представители и на други среди от понеделник през идната седмица. Нещата вече са ясни и по календар. Конституционната комисия ще бъде в състояние вече в края на следващата седмица да представи своя проект за Конституция. Той ще бъде раздален, искам да вярвам своевременно, на народните представители и те ще могат да се подготвят за общите дебати тук, в пленарната зала. По такъв начин, господа, днес имаме завършен цикъл по подготовката на проекта за новата Конституция. Оттук нататък ние ще разлистим Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание и след тези предварителни обсъждания, които започваме днес, ще можем да преминем към процедурата на трите четения. Първото - по принцип, второто - по текстове, и третото - само по текстовете, за които са постъпили писмени предложения за отмяна, изменение или допълнение спрямо това, което е било прието дотогава. Искам много да вярвам, че ще дойде в много близко бъдеще денят, в който съобразно правилника ние ще бъдем призовани към т. нар. окончателни гласуване на проекта в неговата цялост след третото четене. Тогава всеки от народните представители поименно и чрез саморъчно записване ще изрази своята воля по така анализирания и приет проект за Конституция на страната.

На вашето внимание сега са основните начала на бъдещия цялостен проект. Искам да отбележа, че Конституционната комисия ще внесе и един кратък политически преамбюл, който ще предшества така наречените основни начала или принципи, които ще бъдат вложени в първата глава на бъдещата конституция. Трябва да се кажат само няколко неща, защото текстът е пред вас.

Първо, след анализ се наложи в общата структура на Конституцията, която също ви е раздалена, конституционният контрол да бъде изведен в предпоследната глава на проекта, тъй като тя е елемент от цялостния проблем за конституционните гаранции. И в този смисъл има гарантиращо значение спрямо всички останали, предшестващи, ако мога да се изразя така, глави.

Вторият момент, който има значение тук, е свързан с нормите относно държавната администрация. Поради ограничения обем тези норми бяха включени в глава пета на проекта в бъдеще, наречена "Министерски съвет и държавна администрация". Така трябва да бъде. То се оправдава по съображения за по-добра систематика.

Имаше много дискусии около систематичното място на т. нар. икономически основи на обществото. Надделя становището, че те или нормите, свър-

зани с тях, трябва да намерят място в основните начала. Така е в представената материя за днешната дискусия.

Главните аргументи са, че когато говорим за пазарна икономика, в никакъв случай чрез Конституцията не трябва да се регламентират прекалено тези свободни икономически отношения. Тук трябва да намерят място само принципите, свързани със собствеността, отделните норми за изключителната държавна собственост и оттам нататък принципът за намаленото регулиране.

В Конституционната комисия имаше единомислие относно обхвата на т.нар. основни начала. Между тях, искам да подчертая и сигурно вие ще вземете думата по това, е принципът на върховенството на Конституцията, нейното непосредствено действие и йерархията на правнонормативните актове, както и принципите на взаимодействие между националното и международното право. Отделено е съответно място на религиозните институции в обществото и отношението между тях и българската държава.

Силно е подчертан принципът за отговорността на държавата за вреди, причинени от актове и действия на нейните органи и длъжностни лица. Провъзгласени са принципите за защита на околната среда и природата, закрилата на труда, за създаването на условия за свободно развитие на науката, изкуството и културата.

По множество от въпросите се наложиха всестрани и задълбочени дискусии. Между тези проблеми ще подчертая чл.16, ал. 1 за т.нар. изключителна държавна собственост. В началото имаше тенденция обектите на тази изключителна държавна собственост да бъдат разширени твърде много. Надделя становището, че в новите условия на държавата ни в демократичното развитие на обществото, в свободното пазарно стопанство това не трябва да бъде така. Вие ще се вгледате в текста и преценката ще бъде ваша.

Вторият въпрос е свързан с режима на земята. Дори имаше идея в Конституцията да се говори изрично, че трябва да се определя т.нар. допустим размер притежавана земя. Отново надделя становището, че това, което е предвидил вече действащият Закон за собствеността и ползуването на земеделските земи, е временно решение и съображения на бъдещото законодателство би трябвало да бъдат проблеми около този размер, начина на използването на земите и т.н. Така че и в това отношение Конституцията трябва да възприеме най-свободната, най-общата, най-демократичната регламентация.

При нас се говори много за това, дали трябва да се подчертава силно тук и там ролята на държавата. Надделя по-важното, че днес, когато ще изграждаме гражданско общество, държавата трябва да бъде тази, която да гарантира с всички свои възможности живота, достойнството, правата на личността, тъй

като тя е единствената институция, способна да осигури цялостно условията за упражняване правата на гражданите. Текстът на чл.4, ал.1 се стреми да възпроизведе тази принципа идея на новата Конституция.

Общо в комисията имаше стремеж, дори при подготовката на основните начала, да се премахнат забраните и да се посочат истинските, градивните начала на новото гражданско общество и новата държава. Ако вие анализирате текстовете пред вас, ще видите, че това намерение е осъществено последователно.

И на последно място в тези предварителни и първи общи бележки искам да привлека вниманието върху един термин, който се дискутираше много в комисията. Става дума за термина, според който държавата да се определи или не и като социална. В предложението, което ви е раздадено, ще видите, че този термин е поставен в скоби. Не искам да правя мои внушения, но мисля, че тъй като Конституцията е фундаменталният обществен договор, той следва да почива на утвърдени и приемливи за всички понятия. Понятието социална държава се оказва не еднакво схващано, поне в състава на Конституционната комисия, и в последния момент надделя становище, говоря на равнище на комисията, да отпадне от конституционния текст. Разбира се, волята ще бъде ваша.

Уважаеми дами и господа, позволете ми две финални мисли. За мен дойде големият ден на Великото Народно събрание. Заночваме непосредствено работата по обсъждането и редактирането на новия основен закон на нашата държава. И този ден ще трябва да залезе тогава, когато един по един, както казах преди малко, ще бъдем призовани тук, за да сложим имената си под текста на приетата Конституция. Искам да вярвам, че това ще бъде мъдър и спокоен залез на този голям ден - ден на всеотдаен труд, с който ние ще трябва да оставим най-доброто от себе си в едно добре свършено за народа ни дело.

Преди малко напомних процедурите по приемането на Конституцията. Ние ще ги следваме така, както повелява правилникът. Искам да ви призова към нещо, което е по-важно. За мен необходимостта да търсим разбирателство по принципите, а угре и по текстовете на Конституцията, е висша политическа повеля в днешния час на България. Разбира се, Конституцията може да бъде приета с 2/3 от общия брой на народните представители, както пише в нормативните ни текстове. Дълбоко съм убеден, че не това чака от нас нашето общество.

Днес е нужно не само да търсим и да намерим съгласие. Днес е нужен дух на национално разбирателство и съгласие. Изказвам мнението си, че всяко съгласие, господа, е някаква форма на компромис. Но това не е компромис с принципите и затова истинското съгласие не е съгласителство. И ние с вас трябва

да се ръководим именно тук от това разбиране за съгласието като един контрапункт на прекалената и излишна поляризация, която ни владее днес.

Мисля, че дойде не часът, а минутата на политическата зрялост. Партии много. Те ще се множат, както повелява и бъдещата ни Конституция, но да не забравяме, че България е една и тя не принадлежи на партиите, а на всички граждани. *(Ръкопляскания.)*

Те искат от нас ние да гласуваме Конституция на парламентарната република. Те искат от нас да гласуваме Конституция не за промяна, а за дълбока и цялостна смяна на политическата и икономическата система с една единствена дефиниция - демокрация. *(Ръкопляскания.)*

Те искат от нас свобода, права на гражданите, достойнство на човека. Искат, разбира се, и социални гаранции за пълно проявление на свободите и правата на всеки от българските граждани. Искат от нас да изградим държава на правото и да създадем Конституция, която ще гарантира това.

Ще ми позволите и едно последно изречение като председател на тази комисия. Разбира се, тук всеки ще отстоява своите партийни убеждения и във от тази зала всеки ще носи, има право на това, своите партийни знамена. Нека ни то за миг не забравяме, че тези знамена трябва да бъдат сведени пред другото, голямото, трицветното. *(Ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Петър Дертлиев.

ПЕТЪР ДЕРТЛИЕВ: Обикновено питат кой е най-радостният ти ден в живота. Най-радостният ден на един политик е денят, в който е участвувал в едно реално голямо събитие. Бих искал, ако някой ден ме питат - кой е щастливият ден в живота ми, големият ден в живота ми е, че съм участвувал в създаването на една Конституция, която е дала нови пътища на нашата страна.

България изживя трагични дни. Трагични дни на безправие, трагични дни, в които един красив лозунг, една красива фраза покриваше грозните дела. Сега ние ще създаваме бъдещото общество на България. Времето, в което нашите деца и внуци ще ни оценяват с това, което сме направили.

Тази конституция, която ни се предлага в тази малка първа част, е нещо, с което можем да се горлеем. Тя ни дава най-голямото, което една Велика френска революция е започнала и развитието на нашия континент е довършило. Тя съчетава онова, което свободите на Съединените щати, на Френската революция, на традицията на Английската конституция ни дават като основи на едно бъдещо правено общество. Създаваме правова държава, в която всички граждани ще бъдат равни и свободни. И не само това, те ще бъдат още нещо, сво-

бодата ще бъде съчетана със справедливост, справедливостта с хуманизма и равенството пред законите и в обществото.

Демокрацията, постулирана като нещо неизменно, демокрацията, която става ненакърнима част от нашето общество, ще създаде онези рамки, в които ще може всеки гражданин да развие своите човешки качества.

Един закон, който ще постулира човекът, човекът, който ще бъде в тази държава и в оня огромен колектив, който се казва България.

Ето защо освен на човека в тази конституция са гарантирани колективните права на българския народ. Казва се, понеже това е Република България, още нещо - официалният език е български. Българската народност трябва да знае и всички народности, които има в нас, че границите на нашата страна са ненарушими и те ще бъдат бранени от всички граждани. Българският език е официалният и езиците на останалите етнически общности са езици за вътрешна, за семейна, за групова употреба.

Има неща, които човек не може без радост да приеме. Дълго време религиите в много страни са правени официални идеологии. Това винаги е унищожавало "държавната религия", както и "държавната партия". Опитът от такова нещо вече преживяхме. Преживяхме го в два аспекта, като държавна партия и държавна религия. Те неизбежно водят към бюрократизиране, към експлоатиране на връзките с държавата и премахване на ценностите, които носят. Една държавна партия неизбежно се бюрократизира, неизбежно се подрива от възможностите, които създава. И затова отделянето на партията от държавата е нещо, което е необходимо за здравето на самите партии. По същия начин отделянето на религиозните институции от държавата е абсолютно условие за запазване на нравствения характер на тези институции. И това го преживяхме и, слава Богу, в тази Конституция то е предложено.

Трудът като основа на благата на човека, на индивида и на страната е подчертан в тази конституция, което смятам, че никой не би дискутирал.

И най-накрая нещо, което беше много спорно у нас. Като социалдемократ аз съм преживял всички тези колебания по въпроса за собствеността. Собствеността враг ли е на човека? Собствеността основа ли е на свободата на човека? И в това почти несъвместимо диаметрално противоположно становище ние трябваше да намерим истината. Да. Собствеността е една от основите на независимостта на хората. Правото на собственост създава неговата независимост, защото икономически зависимият човек е несвободен човек. Как ще бъде упражнявана тази собственост, е вторият въпрос. Тя може да бъде частна собственост, индивидуална собственост, може да бъде собственост, сумирана

в един колектив, каквато е кооперацията, най-после тя може да бъде държавна. Но собственост, гарантирана от закона, гарантирана в нейното прилагане.

И нека всички ние, които преживяхме времето на илюзиите, когато тази собственост общо беше отхвърляна, беше нещо, което се смяташе за основа на всичките нещастия, на нея слагаха всички прилагателни - експлоатираща, нарушаваща равенството, враг на равенството, враг на свободата. Собствеността може да бъде, както и демокрацията, творческа, може да бъде и рушителна, но за това има закони. Законът ще гарантира собствеността в нейното творческо действие, в неговото деяние в полза на индивида и обществото. Това ще направят законите. Но ние не можем да отречем правото на собственост в името на злодеянията, които са извършени от нейно име.

Няма да се разпростирам много, ще говоря всъщност за това, което беше спорно много пъти при нас - пазарна икономика или не, дирижирана икономика или не.

Смятам, че в този парламент няма да има човек, който да застане против пазарната икономика. Е, няма да мислим еднакво по всички въпроси. Отсега аз предвиждам сблъсък между хората, които са от един нюанс икономически, хората на либералната, неолибералната и неоконсервативните формации, които ще поддържат пазарната икономика такава, каквато е без прилагателно. Ние, социалдемократите, не е нужно това да влиза в текста на Конституцията, ще държим за една социална пазарна икономика. Защото за нас, ако една пазарна икономика не е социална, всеки, който я прилага, трябва да бъде готов в трудни моменти да изправя армия и полиция срещу гладните хора. (*Ръкопляскания.*)

Но това не е въпрос на конституция. Ние всички заедно приемаме пазарната икономика.

Ние, социалдемократите, приемайки огромната енергия на частната инициатива винаги сме държали за кооперирането на гражданите. Защото силният индивид е способен сам да устройва своя живот, но това са единици. Огромната маса са хора, които могат да получат своето благополучие в солидарността. И ето на, издигайки принципа на собственост, ние до него поставяме принципа на солидарност. Солидарност със собствеността. Тази собственост на кооператорите или на малките акционерни предприятия, които ще дадат на обикновения човек възможността да гарантира икономическата база на своята политическа свобода. (*Частични ръкопляскания.*)

Затова ние ще насърчаваме както правото на силния, на инициативния, на организиращия, но запомнете, на организиращия притежател на по-голяма или по-малка собственост. Ние ще бъдем абсолютни защитници на творчес-

ката собственост, на творческото предприемачество, но фанатично ще преследваме всяка спекулативна собственост, всеки начин, закривайки се зад думата "собственост", и частна собственост, и правото на собственост на ограбване на чуждия труд. (*Частични ръкопляскания.*) Собствеността трябва да почива върху предприемачество с енергия, с умение, с качества, но в никой случай на базата на спекула и на ограбване, което за съжаление, напоследък е твърде често явление у нас.

Господа народни представители, аз не съм много красноречив, вие знаете това, и смятам, че точно така трябва да работим в този парламент. Нека оставим настрана всичките наши ораторски възможности и делово да тръгнем към изграждане на една прекрасна нова Конституция. Народът ни ще ни мери от днес нататък. Всички критики, които право и неправо бяха отправяни към този парламент, ще престанат да съществуват или те ще бъдат засилени от това, което ще направим от днес нататък.

Много ви моля никога повече да нямаме малките закачки и в този голям ден на България да бъдем достойни да бъдем наречени "депутати от Великото Народно събрание".

Благодаря ви. (*Ръкопляскания.*)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Думата има народният представител Чавдар Кюранов.

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Уважаеми народни представители, не бих искал да го сметнете за сантименталност, но ми се струва, че наистина днешният ден е един необикновен ден за Великото Народно събрание. Мисля, че ние с възнеение пристъпваме към обсъждане на основните начала на Конституцията. Същевременно това не може да не бъде ден на голяма отговорност, отговорност пред нашия народ, пред нас самите, отговорност пред историята.

Много конституции са правили народите. В тези конституции винаги е имало хубави думи, винаги е имало хубави принципи. Много често тези конституции не са били изпълнявани, много често те са били суспендирани, много често те са били потъпквани.

Нашата собствена история е достатъчно богата в това отношение. Още първата наша Конституция можа да просъществува само няколко години и беше суспендирана от този, на чието име ние решиме, по-точно не ние, а Президентът реши да нарече главния площад на София - Александър Батенберг. Нека не забравяме това, че първият, който посети върху първата наша Конституция беше именно той. Нашата Конституция беше нарушена и потъпкана и в 1934 г. Тя беше нарушавана и потъпкана и през периода 1941 - 1944 г., а бих казал тя беше рязко нарушена и в 1947 г., с ликвидирането на опозицията.

ГЕОРГИ ПЕТРОВ: И в 1990 г.

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Ще имате възможност да се изкажете. Ако искате да ме прекъсвате, това е ваш въпрос.

Така че въпросът е не само да имаме една добра Конституция, но наистина да спазваме, да изпълняваме принципите, постановленията, решенията, законите, алинеите на тази конституция.

Бих искал да поставя един по-общ въпрос. В действителност каква би трябвало да бъде, ако щете философията на нашата Конституция. Миналата конституция, няма да отричам, имаше и някои положителни страни, но тя беше Конституция изцяло изградена на принципа на естатизма, на принципа на държавата. Държавата беше тази, която можеше даже да си играе с гражданина, с неговите права и дори да не осигурява изпълнението на неговите задължения.

Струва ми се, че тази Конституция трябва да има друга философия. Тя наистина трябва да бъде изградена върху правата на личността, върху правата на човека, а оттам и връзката ѝ с тези международни актове, които провъзгласяват именно тия права на личността, права на човека.

Струва ми се, че един от най-важните въпроси на тази Конституция, са ценностите, върху които тя трябва да бъде изградена. И тук, разбира се, ние не можем да отменим свободата, справедливостта, солидарността, мира, труда, хуманизма и търпимостта.

Според мен това трябва да бъдат ценностите, върху които тя трябва да бъде изградена. Същевременно, за да бъдат осъществени тия ценности, за да могат да съществуват реално и свободно самите те, ние трябва да помислим какъв трябва да бъде, както сега казваме механизмът за тяхното осигуряване. Този механизъм според мен може да бъде само Републиката. Това не може да бъде едноличната власт, независимо от това, дали тя е власт на някакъв монарх, или е власт на някаква друга личност. Това може да бъде само една републиканска конституция. И аз не мога да не приветствувам това, че още първата алинея на чл. 1 провъзгласява България за парламентарна Република. *(Ръкопляскания в блока на БСП.)*

Ние не можем да не си поставим въпроса и за това - много борба води нашата партия срещу частната собственост. Това е истина. Ние нямаме основание да се гордеем с този факт. *(глас от блока на СДС: Така е.)*

Ние наистина смятахме, че тогава, когато държавната собственост обхваща всичко, ще се решат всички проблеми на обществото. Не се оказа така. Затова в никой случай не сме против ролята, мястото и значението на частната собственост. Но не тая частна собственост, която би ни върнала към един див капитализъм, а една частна собственост, която самата би била изградена на

принципите на солидарността, на принципите на акционерството, на принципите, ако щете, на колективизма.

(Глас от блока на СДС: Трудова частна собственост.)

Когато говоря за република, аз искам в тая Конституция ясно и определено да кажем каква да бъде тази република. Разбира се, тази република не може да бъде друга освен демократична. Тя трябва да бъде същевременно и една социална република. България трябва да бъде социална и правова държава.

Зная, че по този въпрос ние ще срещнем различие помежду си. В самата комисия имаше спорове, имаше две становища: дали изобщо да се приеме понятието социална. Но нека да видим какво е положението с другите конституции. Ние виждаме, че Френската република прогласява в своята конституция, че Франция е неделима, светска, демократична и социална република (в чл.2). Не бих подминал и понятието "светска". Може би то също трябва да намери мястото си в нашата конституция. Ние не сме против религията, ние уважаваме религията на хората, уважаваме различните религии на хората. Може би не сме давали достатъчно доказателства затова в миналото, но така или иначе, уважаваме религията на хората. Но нека и хората, които изповядват една или друга религия, уважават и тези, които не изповядват религия. И България може би трябва да включи в своята конституция и понятието "светска".

Но да се върна сега към "социална". Не само Франция поставя този въпрос. "Федерална република Германия е демократична и социална република", се казва в чл. 20. А в чл. 28 от тази конституция се подчертава, че тя е "републиканска, демократична и социална държава". В Испанската Конституция, чл. 1: "Испания се конституира в социална и демократична правова държава." В Бразилската конституция: "Демократична държава, способна да осигури осъществяването на социалните и индивидуални права." Едва ли е нужно да даваме още примери в това отношение. Но това показва, че и такива конституции на една стара република, една от най-старите, може би най-старата на континента - Франция, до една най-нова конституция в 1988 г. приета от Бразилия, изрично подчертава въпроса за социалните права и за социалния характер на държавата. Защото правата са индивидуални, политически, но и социални и не можем в нашата Конституция да не ги закрепим, а ако това е така, то ще придаде и общия социален облик на държавата.

Спирам се на този въпрос, защото, пак повтарям, тук в предложението, което ни е дадено, понятието "социална", в чл. 4, е поставено в скоби и аз бих предпочел тези скоби да ги няма.

Уважаеми народни представители, да се гласува една конституция, това значи да се изградят политическите устои на държавата. Тези политически ус-

той не могат да бъдат други освен устоите на мъжествеността, на плурализма. И аз мисля, че този принцип, който е включен в нашата Конституция, трябва наистина да остане. Едва ли в това отношение ще има каквито и да било различия, и той наистина трябва да даде политическа основа на нашата нова Конституция.

(Ръкопляскания.)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Красен Станчев.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Уважаеми господин председателю, уважаеми дами и господа народни представители, ще говоря предимно от свое име. В същото време искам да кажа, че донякъде изразявам и становището на парламентарната група на политическия клуб "Екогласност". Казвам донякъде, защото специално не са обсъждани. Базирам се на разговори, които ние сме провеждали по всички принципни въпроси, които евентуално биха залегнали в Конституцията. Във връзка с това искам да кажа, че в тези няколко текста, в тези малко листове, които ни бяха раздадени вчера, се виждат прекалено много неща. Първото нещо, което се вижда, е свързаността на очакванията, на предвижданията за текстове, които ще влязат в тази Конституция с текущия политически момент. Това е доста лошо начало според мен.

Споделяйки чувството за тържественост на днешния ден, т.е. началото на работата върху Конституцията или не толкова за работата, колкото разговорите за принципите на Конституцията, аз съм длъжен да отбележа това. Текстове, които са раздадени, много ясно са свързани с политическите настроения на момента. Аз смятам, че това е лошо за работата, която започва днес.

Едно от нещата, което се вижда именно като свързано с политическите настроения в момента, е голямата емблематичност на текстовете, както биха казали социолозите, т.е. има тенденция към лепенето на етикети преди всяко едно съществено понятие за бъдещия живот на страната като основно понятие на Конституцията.

Един от тези етикети е понятието "социална". Друг такъв етикет е още в първи член залепването пред "република" на "парламентарна". Защо е необходимо това? Парламентарният механизъм трябва да бъде описан отделно. Това, разбира се, е така. Ценностите също трябва да бъдат написани отделно, но трябва да бъдат описани като фундаментални ценности, а не със стремеж всичко, в което ние искаме в момента да убедим своите опоненти, да бъде включено в някакъв конституционен текст. Има няколко класически принципа на конституционализма. Те са такива от 1669 година насам и мисля, че точно в този

смисъл, опирайки се на тези класически принципи, ние можем да избегнем свързаността с текущия политически момент.

Тези принципи са: свобода на словото, мисълта и убежденията, свобода на тялото или придвижванията (както се казва вече в по-съвременния език) и свободата на продължението на свободата на мисълта и тялото - свободата на имуществата, свобода на собствеността. Тези три принципа са напълно достатъчни да залегнат в основата на обществения договор.

В противоречие с това, което казвам, текстове, които ние вчера получихме, бележат едно много по-силно ограничаване на тези конституционни свободи, известни в световната демократична практика както от Конституцията на Северна Каролина, така от Конституцията на Съединените щати, така и от Конституцията на Френската република. Едното от тези ограничения аз виждам преди всичко в чл. 15 на този текст, който ни е раздален като "Основни начала". Чл. 15 провъзгласява правото на собственост като неприкосновено. За мен е по-важно в тази Конституция да бъде подчертано правото на частна собственост като неприкосновено и не ролята, мястото и значението на частната собственост да се определят, както каза господин Кюранов, а точно обратното - да се определят ролята, мястото и значението на държавната собственост (*частични ръкопляскания*), за да не се стигне до възпроизвеждане на това положение, от което, доколкото разбрах, и господин Кюранов дори не е доволен.

Друго, което аз смятам за много важно, е едно нарушаване на основния принцип на свободата на убежденията, което аз виждам в един от раздалените ни текстове, в една от раздалените ни клаузи. В чл. 11, ал. 3 от това, което ни е раздалено, се постановява, че източноправославното вероизповедание е традиционната религия в България. Аз смятам, че упоменаваното на някаква традиция в религията или в идеологията в Конституцията е също основание за бъдеще да се нарушава свободата на мисълта и убежденията. Още повече, тази ал.3 на чл. 11 е в противоречие с чл. 9, ал. 2, където се казва, че нито една идеология не може да се обявява и утвърждава за държавна. Същото смятам, че важи *par excellence* и за религиите. Аз уважавам православно християнство, в същото време примерно, като лични убеждения аз се чувствавам по-близък до протестантизма. В същото време смятам католическото християнство за много по-човешка форма на ритуал (имайки предвид последните години от развитието на Европа), отколкото православно християнство, моля никога да не се обижда. В същото време не виждам защо другите религии трябва да търпят някакви ограничения поради това, че една религия е обявена като традиционна. Още повече, това е в противоречие с принципа на отделянето на църквата от държавата.

Догълнителна клауза, която потвърждава това, което казах в самото начало за емблематичността на постановките или емблематичността на нашите желания в момента, е упоменаването, че се осигурява социалната роля на частната собственост. Аз смятам, че с една такава клауза, залегнала в бъдещата Конституция, ние ще стопираме онези намерения, които всички тук декларираме, че имат, а именно към раздържавяване на обществения живот, дори на личния живот на хората, защото до неотдавна нашите деца ходеха с униформи още от детската градина. Смятам, че такава униформеност не може да бъде налагана в каквато и да е сфера на обществения живот, още повече - в стопанството. Именно с тези емблеми - социална или някаква друга роля на частната собственост, ние налагаме униформеност на икономическите процеси. Икономическите процеси винаги водят към развитие на разнообразието и богатството, когато те сами са плуралистични, а не когато на тях им е наложена някаква шампа като предварително управление на техните процеси.

Другото, което искам да кажа, е свързано с чл. 13 от "Основните принципи". В чл. 13 (аз говоря вече като председател на Комисията по опазване на околната среда) по такъв безсмислен начин е определено правото на здрава околна среда, който не може да не буди възмущение, включително и поради факта, че още през месец септември нашата комисия се ориентира, първо, към подготовка на конституционни текстове, след това - законова работа по основните закони в областта, за която отговаря, паралелно с работа по съпътстващи закони и тази програма беше обявена на всеослушание.

В изпълнение на тази програма нашата комисия предостави на Комисията по изработване на проект за нова Конституция предложение за конституционни текстове в тази област. Тези предложения са основани на дълбок анализ на цялата съвременна конституционна практика, на анализ на 42 конституции, на справки и бележки, любезно и безплатно предоставени ни от международни институции в областта на опазването на околната среда и законодателството.

Аз съм безкрайно учуден, че Конституционната комисия, въпреки че знаеше много добре тези неща, не е включила нашите текстове. Особено искам да кажа за чл. 16, който е във връзка с ограничаването на частната собственост.

Чл. 16, според това, което говори господин Гиньо Ганев, очевидно се разглежда като изключително право на държавата на монопол върху определени природни и други ресурси. Аз зная, че се разбира, но смятам, че в основния обществен договор, в азбуката на обществения договор не всичко е толкова ясно, че да бъде от самото начало предоставено монополното право на държавата да бъде собственик на определени ресурси. Защо да се разбира? Предста-

вете си, че вие имате земя и на тази земя има кладенец - кладенец за нефт или примерно за вода. Вие ще трябва да плащате на държавата според този текст за това, че вие имате вода или нефт на вашата територия, на вашата земя. Защо?

Според мен в тази си форма тази клауза, тази разпоредба, чл. 16, ал. 1 е абсолютно излишна. Това може да бъде уреждано с други закони и в самата Конституция, разбира се, тогава, когато се възприеме принципът, че ролята и мястото на държавната собственост и свободната размяна на идеи, тела и имущество може да създаде пазара. Така е и при Адам Смит, така е и при Рикардо, така е и при Маркс, така е и във всички съвременни концепции за пазарно стопанство, или просто за стопанство. Защото пазар и стопанство са едно и също, пазар и икономика - също.

(Единични ръкопляскания.)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата отец Любомир Попов за реплика.

ОТЕЦ ЛЮБОМИР ПОПОВ: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми народни представители, говориха преди мен господин Красен Станчев изказа едно странно за мен съображение, че с точка трета на чл.11 от проекта за първата глава на българската конституция, която предстои да бъде обсъждана и приета от Великото Народно събрание, православието се "правело" традиционно изповедание в Република България. То не се прави, господин Красен Станчев, то е традиционно изповедание и с това се подчертава само един факт, който целият ни народ знае. *(Ръкопляскания.)*

Освен това като такова изповедание то има заслуги и аз мисля, че не е нужно да ги изброявам тук, на аудиторията, не само за създаване на българската народност и за създаване на българската култура, а и за запазването на тази народност през вековете.

И мисля, че тук трябва да се конкретизира, не православието изобщо, а че Българската православна църква има тази заслуга като единствената институция, която съществуваше по време на робството, през тези пет века, а и преди това, по време на други периоди, в които страната ни също не е имала държавна организация.

Да се говори, че православието се прави с Конституцията традиционно е нещо невярно, най-малкото неточно. Православието е традиционното изповедание на нашия народ и това, че ние го пишем като конституционен текст, е едно признание на неговото значение и на неговия принос към историята на този народ. *(Ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата госпожа Елена Кирчева.

ЕЛЕНА КИРЧЕВА: Уважаеми госпожи и господа народни представители, ще изразя отношението на членовете на парламентарната група на БЗНС към представения проект за основни начала и в същото време ще моля да бъде разбрана, че като член на работната група аз ще изразя едно положително отношение, едва ли ще критикувам предоставения ви проект така, както може би се очаква.

Първото и основното принципно начало, което е залегнало в представения ви проект и което е новото, е промяната в съотношението на регулирането на личност и държава. На първо място тук, в представения ви проект, се поставят правата на личността. Личността, която да създава държавата, личността, която да бъде център на тази държава. По този начин ние сме искали освен връщане в лоното на една нормална демократична държава, ценяща човека, да акцентираме върху това, което беше досега, че то никога няма да се повтори, че държавата трябва да служи на личността, а не обратно-личността да бъде подчинена, формирана, и както ние с вас досега знаем, в много случаи деформирана от държавата. Това е първият основен принцип, който е намерил отражение в проекта за основни начала на Конституцията и е принцип, който ще спомогне за демократичните устои на едно бъдещо общество.

Искам да кажа, че човешките идеали и ценности за мир, за свобода, братство, равенство, справедливост, хармония, солидарност, търнимост, че човешкото право на щастие също е намерило отражение в проекта за Конституция. На нас може би сега ни звучи необичайно, но правото на човека на щастие е също така вечно и неотменно, както и правото за зачитане на неговото достойнство. Тези неща са намерили отражение в основните начала на проекта за Конституция.

Тук се спомена от господин Красен Станчев, че в чл.1, ал. 1 е достатъчно да се запише, че България е република. Като сме написали прилагателното "парламентарна" сме имали предвид възможността да съществуват два вида републики - парламентарна и президентска. Прилагателното "парламентарна" дава тон, дава акцент върху върховенството на парламента над президентската власт. То дава отговор на въпроса за това каква да бъде президентската власт и какво да бъде съотношението със законодателната власт.

В проекта за Конституция е изразен принципът, който в сега действащата Конституция внесохме чрез изменение, но който досега няма реално практическо изражение - принципът за разделяне на властите: законодателна, из-

пълнителна и съдебна. Прилагателното "парламентарна" към република дава именно израз на този принцип.

Това, което смятам за достойнство на представения ви проект, е обявяването на България за единна република. Латинският термин на единна е "уни-тарна" държава. Ние съзнателно сме използвали българския синоним "един-на", но целта на това понятие е да се подчертае, че простото устройство на държавата, единното устройство на държавата е това, което не допуска създаването или не смята за възможно създаването на федеративни структури.

Обявяването за официален език в Република България на българския, неговото задължително използване отстранява всякакви съмнения относно единния характер на държавата и относно единството на начина на общуване в тази държава.

Това, което искам да подчертая като ценна според мен част на проекта е, че нормите на международните договори стават част от националното законодателство. Нормите на международната Харта за правата на човека, нормите за всички международни договори или двустранни договори, към които България се е присъединила, в случай че, има колизия между тях и вътрешното ни законодателство, ще се смятат за част от това законодателство. По този начин ще се приобщаваме към Европа, дори в случаи, в които не сме успели да създадем вътрешни правни норми за това.

Политическият живот и принципът на политическия плюрализъм, върху които се гради правовата държава, са важни и ние смятаме (като казвам "ние", аз пак повтарям, изразявам становището на членовете на парламентарната група на БЗНС и на работната група по проекта за Конституция), че е важно, особено като се има предвид досегашното ни близко минало, да се подчертае, че нито една идеология не може да се обявява и утвърждава за държавна.

Искам да се спра на правната уредба на правото на собственост. Смятам за достойнство на проекта за първи път от десетилетия у нас да се впише в основния закон - Конституцията, че собствеността е частна и публична. Ще ви припомня, че правото на развитите държави се дели на частно и публично.

Ще ви припомня, че това изкуствено деление на правото на правни отрасли с оглед предмета на правно регулиране е присъщо на социалистическата теория за правото. Утвърждаването на собствеността като частна и публична (не само държавна, но и публична) е основната база, върху която ще стъпи нашето бъдещо деление на правото.

По отношение на монопола, който държавата може да има върху определени вещи, много мислихме и, разбира се, представеният проект пред вас е плод на компромис в работната група, на избистряне в работната група, мно-

го мислихме кои да бъдат елементите, кои да бъдат вещите, които са предмет на изключителна държавна собственост. Аз намирам за удачно това, че например горите не фигурират в тези вещи. Трябва да може горите да не бъдат само и единствено държавна собственост. Монополът върху горите, както беше досега, вече не съществува.

Възразявам срещу включването в чл. 16, ал. 1 на плажната ивица. Възразявам срещу това включване, защото има места по нашето Черноморско крайбрежие, където така наречената плажна ивица, не съществува, където има много постройки, жилища, лози директно върху камъните на брега. Ако обявим в Конституцията, в основния закон, плажната ивица изключителен монопол на държавата, ще създадем най-малкото неяснота относно това, кое може и кое не може да бъде държавна собственост. Смятам, че е излишно включването на тази плажна ивица в чл. 16. Разбира се, режимът на ползуване на крайбрежните, както ми подсказвате, зони и на плажната ивица могат да бъдат предмет на регулиране в закон, това не е излишно, но това не бива да памира мястото в Конституцията.

Поддържам схващането, че би трябвало да регулираме държавната собственост в изключителен режим на ограничение. Не като нещо, което предшества, както досега, частната собственост, а в режим на ограничение. Че собствеността е вечна и неприкосновена, е нещо, което е известно и затова този принцип трябва да остане да съществува.

Искам да се спра и на това, че "Основните начала" са дали място на особено важни за нас и в този момент, а и в бъдеще, въпроси по отношение на чуждестранните инвестиции, по отношение на равноправието на всички стопански субекти, по отношение на принципа за свободната стопанска инициатива и пазарните отношения. Това са все принципи, върху които ние искаме, можем да градим бъдещата демократична държава.

Последно и ще завърша с това, че включването в "Основните начала" и на външната политика още един път декларира, че нашата държава - Република България, иска и с основния си закон да закрепим тези общопризнати принципи на международното право, към които ние отсега нататък се надяваме да се придържа без изключение.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Никодим Попов.

НИКОДИМ ПОПОВ: Госпожи и господа народни представители! За мен днес е вторият ден, в който изпитвам същинска радост. Първият ден беше откритването на Седмото Велико Народно събрание във Велико Търново. Това

беше първата стъпка към демокрация на българския народ. А днес се прави втората стъпка за развитието и утвърждаването на тази демокрация.

Този ден ме връща към първия ден към края на миналото столетие, когато беше открито Първото Велико Народно събрание след 500-годишно турско робство. Величествен ден е тогава за българския народ и днес е величествен ден, когато ние започваме разискванията за проекта на новата Конституция на Република България. (*Единични ръкопляскания.*) Действително тогава за народните представители е било много по-трудно, защото на тях им предстоеше да търсят княз. Това беше един много голям въпрос. Днес ние сме по-улеснени в това отношение, защото имаме вече Председател на републиката. Нищо не ни остава освен да изработим една демократична Конституция, която да утвърди и развие по-нататък нашата демокрация.

Да, ние сме за една парламентарна република, президентът да се избира от Народното събрание, защото по този начин неговите права в интереса на народа ще бъдат ограничени. Да се предпазим евентуално от следващи президенти, някои властолюбци, които могат да злоупотребят с властта си, ако бъдат избрани пряко от народа, но когато са избрани от парламента, те ще бъдат ограничени и ще се съобразяват и парламента може повече да ги контролира.

Нека в основата на нашата бъдеща Конституция да бъдат на първо място гражданитът, трудът, свободата; частната собственост да бъде свещена и неприкосновена, така както я беше приела Търновската конституция, тази светиня и мъченица, която направи много за стопанското и културното развитие на българския народ от създаването ѝ до потъпкването ѝ от преврата през 1923 г. срещу управлението на Земедельския съюз. Действително, че днес ние излизаме от едно 50 и повече годишно безправие, потъпкване на свободите на народа и затова тази Конституция трябва да бъде гарант, че от днес нататък няма да има преврати, няма да има тирания и няма да има потъпкване на свещените и неприкосновени права на народа.

Аз няма да се изказвам подробно по Конституцията. Това ще бъде ваше задължение, когато Конституцията бъде разисквана подробно по отдели и части. Но искам първите и главни задачи на тази Конституция да гарантират същинските права на човека и на гражданина, а това е правото на свобода, правото на слово, на събраията на политическите организации. Действително нека да има и социални права. Не трябва от това да се страхуваме. Това значи, хората в материалните блага да се ползват наравно, всеки да има право на труд и да участвува в материалното разпределение за неговото съществуване на равни начала.

Нека в тази Конституция човекът и неговата свобода бъдат в центъра, а държавата да бъде по-настрана, защото държавата показва досега, че е и лош стопанин, а понякога и тиранин.

Ние, от нашата парламентарна група и нашия Земеделски съюз "Никола Петков", поддържаме проекта за Конституция и ще гласуваме за него, след като бъдат изяснени подробностите и тя бъде оформена по-конкретно. Виждаме, че тя действително гарантира правата и свободите на българския народ, на българската република, на която пожелаваме щастие и благополучие.

(Ръкопляскация.)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата Михаил Неделчев.

МИХАИЛ НЕДЕЛЧЕВ: Уважаемо председателство, уважаеми дами и господа! Искам още един път от името на нашата парламентарна група да изразя задоволство за това, че с точка първа от днешния дневен ред, с тези дебати ни се дава възможност предварително да сверим нашите позиции по отношение на основните конституционни принципи, основните конституционни начала, които ще легнат в бъдещата Конституция на България.

За Радикалдемократическата партия, за нейната парламентарна група, която, както знаете, внесе един от конституционните проекти във Великото Народно събрание, това е още по-голяма и добра възможност поради факта, че нашите експерти, които участваха в работата на Конституционната комисия, за съжаление се оказа, че не бяха в състояние винаги (не поради некомпетентност, а поради това, че са останали малцинство) да защитят основните конституционни принципи, които Радикалдемократическата партия поддържа. Именно затова днешните дебати ни дават възможност да направим тези основни конституционни принципи публично достойни в един по-широк кръг и надявам се, че те ще бъдат взети предвид, когато се изработва окончателният вариант на конституционния проект, който ще бъде внесен на пленарно заседание в своя окончателен вид.

Бих желала да кажа по какво най-общо се различават в един сравнителен план конституционният проект на Радикалдемократическата партия и голямата част от внесените проекти.

За съжаление въпреки общата декларация за привързаност към гражданското общество, пазарното стопанство, демокрацията и защитата на основните чявешки права и свободи, конкретните текстове на повечето конституционни проекти, а включително на този, който сега е предмет на нашето внимание, и варианта за осъвременена Търновска Конституция, предложен от Радикал-

демократическата партия, разкривам два съвършено различни подхода, бих казал, понякога израз на противоположни идеологии.

В съдържанието с анотацията, която ни е представена заедно с "Основни начала" ..., глава I, а и в глава I, ал. 4, точка 1 отново намираме, макар и в скоби, един такъв текст "единната демократична, социална и правова държава с парламентарно управление". Вече бяха изразени редица съображения относно смисъла на понятието социална. Също като господин Кюранов и аз съм извадил текстове от няколко конституции - на Федерална република Германия, на Френската република, на Испания и др. - тези текстове, в които се съдържа терминът социален.

Уважаеми дами и господа, в нашия исторически контекст понятието социален има за съжаление съвсем различен смисъл и в известна степен то отново ни придържа в орбитата на социалните и, бих казал, на социалистическите идеологии.

Нещо, с което ние като радикалдемократи не можем да се съгласим. Има и нещо друго. Тази държава с парламентарно управление така, както е фиксирана, така както са обявени нейните правомощия в конституционния проект, продължава да бъде основна движеща сила в обществото. Тя създава условия и регулира политическия, духовния и стопанския живот на гражданите, тя признава правата им, само ако са подчинени и се упражнява съобразно с обществеността, тоест с признатия от нея интерес. В този смисъл аз не съм напълно съгласен с уважаемата госпожа Елена Кирчева, че правомощията на държавата са ограничени. Напротив, тя се грижи за семейството, майките и децата, тя бди над младежта, тя може да създава преимуствено собственост и т.н. Аз искам само да ви прочета едни извадки.

"Семейството, майчинството и детството се ползват от закрилата на държавата", "държавата закриля труда", "държавата насърчава", "държавата създава равноправни условия", "държавата е длъжна...", държавата е длъжна да създава условия за свободно развитие..." и пр. Държавата, държавата, държавата...

В проекта на Радикалдемократическата партия основен двигател на обществото е свободната, спонтанна активност на гражданите и техните свободно създадени обединения. Вместо всемогъщ централизъм се дава простор на самостоятелни центрове на духовна и стопанска активност, чрез които се създават материални предпоставки за истински политически плурализъм. В свободното плуралистично общество равенството пред законите означава еднакви права за всички граждани да развиват своите способности, да устройват живота си и да се грижат преди всичко сами за себе си и за близките си, без да бъдат подлагани на прокрустова операция от една държава, която поема грижи-

те за всички, като разпределя произволно богатата - справедливо, по осмотрение на бюрокрацията, а бюрокрацията, както знаем, за съжаление съществува във всички общества, във всички обществени формации.

Това основно схващане в радикалдемократическия проект е отразено още в чл. 1. Искам да ви го прочета:

"България е свободна и независима държава, съществуваща по волята и чрез съгласието на своите граждани за охрана на техните права и отстояване интересите на българския народ."

Това е една коренно противоположна обществена философия.

Чл. 6 (и особено ал.2 и 3, които за съжаление при дебатите в Конституционната комисия, категорично се отхвърлят):

"Забранява се също така учредяването и даването на каквито и да е орденни, звания, които нарушават неотменимото равноправие и еднаквото достойнство на всички граждани."

И ал. 3: "Равенството пред законите има за цел да създаде за всички български граждани еднакви възможности да развиват свободно способностите си, да устройват живота си, да се грижат за себе си и за семейството си."

И най-важното изречение: "Държавата не поема и не може да поема задължения да задоволява потребностите на своите граждани и да осъществява материално равенство между тях."

Това е нашата позиция, дами и господа, и ние твърдо ще я отстояваме.

И един друг проблем. Единството на българската държава в сложната геополитическа и историческа обстановка на нейното битие може според нас да се гарантира само върху схващането на българската народност като единна и неделима културна общност на българския народ, независимо от расата, произхода, езика, вероизповеданието, общественото положение и убежденията на отделните граждани. За съжаление този пункт в нашия радикалдемократически проект също така се отхвърля. И то се отхвърля без никакви (доколкото имам информация), без никакви точно изразени съображения. По този начин според нас се отнема възможност за солидна основа на държавното единство. А ето как някак разиръснато е фиксирана тази проблематика в някои от членовете на предложения на вниманието ни конституционен проект - глава I. Тук се говори за никоя част от народа - доста неточно според нас, политическа партия и т.н., говори се за единна държава, говори се, че не се допускат автономни териториални образувания - правилно естествено. Говори се, че официалният език в републиката е българският и пр. А ето как звучи този член, струва ми се доста по-добре, в нашия конституционен проект:

"Българската народност е исторически създадена и доброволно приета единна и неделима културна общност на българския народ, независимо от расата, произхода, езика, вероизповеданието, общественото положение и убежденията на отделните граждани."

Последният проблем, с който искам да ви занимая, е, че в проекта не се щадят обещания за признаване на всички останали човешки права и свободи. Този проект кара дори държавата да осигури, не само в този, но и в други проекти, задоволително жизнено равнище. Стойността на тези обещания е за съжаление добре известна. Тяхната голословност се потвърждава най-ясно от упорития отказ на защитниците на някои проекти да приемат гаранциите за свобода и решително скъсване със средновековното отношение към личността, които се съдържат в чл. 52 и чл. 53 от проекта на Радикалдемократическата партия, които също така ще си позволя да възпроизведа пред вас.

Единият член е за наказанията, за невъзможността да се приложи наказание, което не е предвидено според закона, за лагерите и т.н. и също: "Частните писма, телеграми, телефонни и радиотелефонни разговори са лична тайна и са неприкосновени. Особен закон ще уреди отговорността на лицата, които чрез отваряне на писма, подслушване, записване или по какъвто и да е друг начин се добират и разпространяват тайната на кореспонденцията и съобщенията между гражданите."

Уважаеми дами и господа! При разглеждането на един закон, особено на един основен закон, от първостепенна според нас важност е какъв текст ще се приеме като основа за разискванията. Проектът на Радикалдемократическата партия приема за такава основа свещената и проверена в изпитанията Търновска Конституция. Повечето от проектите, които се представят на нашето внимание, представляват сбор от изрезки от различни Конституции, далече от традициите и съкровенията чувства на българския народ. Приемането на Търновската Конституция като основа за бъдещата Конституция на демократична България е само по себе си гаранция за преодоляването на тоталитарното мислене и за искрено желание да се върне на народа това, което му беше обещавано от всички, включително от българските комунисти, и което и сега не му се дава.

Искам да съобщя на уважаемите колеги народни представители, че експертите на Радикалдемократическата партия извършиха, бих казал, една работа с текстологическа скрупулозност, при която е описано точното съответствие между проекта на Радикалдемократическата партия и Търновската Конституция, член по член. Кой член конкретно е използван, какви прекомпозираня са направени и т.н.

Същевременно искам още веднага да възразя на някои спекулации в печата, които станаха повод едва ли не да се говори за монархически тежнения в рамките на Радикалдемократическата партия. Нищо подобно, уважаеми дами и господа. Нашият проект също така е републикански и в този конституционен проект се говори за държавен глава. Тоест той не е на мястото, където е в Търновската Конституция - началото на конституционния проект, следователно нашият проект представлява действително един съвременен проект в републикански дух и е изцяло съобразен с новата политическа реалност.

В това отношение искам да кажа също, че учредяването на една нова демократична държава става, след като ние сме изминали един трагичен етап в нашето историческо развитие. За това според нас е задължително в новата Конституция да намерят място и текстовете от следния вид. В чл. 2 например се казва така:

"Такова решение е недействително и не съществуващо (става въпрос за присъединяване и т.н.), ако е взето в условията на военно положение, чужда окупация, диктатура и всякаква друга непреодолима принуда."

Ние за съжаление констатираме, че редица важни решения са взети точно в такова състояние на нашата държава.

Тъй като ние действително искаме да възстановим нарушения ритъм на историческото битие на българите, аз искам да завърша своето изказване (надявам се, че ние ще имаме и по-нататък възможност да защитаваме нашия конституционен проект) с прочит на преамбюла към нашия конституционен проект. Бих желал той в този момент да прозвучи в тази зала, тъй като действително изразява нашето общо отношение към това, как трябва да изглежда българската държава и отношението към това, как ние всички живяхме. Ето го този преамбюл.

Като се прекланяме с дълбока почит пред наметта на нашите деди, учредители на съвременна България, възшъглили създадения от тях основен закон, вековните възделения на българския народ за правда, свобода, народовластие, като свеждаме в синовна признателност глави пред тези, които са се борили, страдали и умирали в борба срещу всички посегателства и нарушения на този основен закон, ние, гражданите на България, чрез своите законно избрани представители, възстановяваме свещената за всеки от нас Търновска Конституция с наложените от времето изменения, по установения от самата нея ред и се обединяваме с клетвата да не допуснем вече никога и при никакви обстоятелства в нашата страна да се установи диктатура, неравноправие и незащитане на всеобщопризнатите от цивилизованото човечество основни права и свободи на хората.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата и Янаки Стоилов.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Уважаемо председателство, уважаеми дами и господа! Наистина днешната дискуссия ни дава възможност да пристъпим към най-съществената част от работата на Великото Народно събрание. Когато започваме тази дискуссия, ми се иска да имаме достатъчно чувство за историзъм и да си спомним, че предтечите на конституционализма може да търсим още в древния Рим, да видим неговите първообрази в английската "Magna Carta Gibertatum", в чийто текст се съдържа едно кратко изискване, което за първи път ограничава абсолютната власт на суверена, изискването той да се съобразява, когато налага данъците.

По-нататък преди 200 години започват и политическите революции, които дават Декларацията на Вирджиния, Френската декларация за правата на човека и гражданина от 1789 г. и, разбира се, първите съвременни конституции - американската, френската, а 100 години по-късно и Учредителното българско събрание, което създава Търновската конституция.

В началото бих искал да благодаря на всички политически формации, народни представители, които внесоха във Великото Народно събрание свои проекти за Конституция и с това подпомогнаха днешната дискуссия. Бих искал да благодаря и на тези, които не са в тази зала, но дадоха своя принос за подготовката на един предварителен проект. Разбира се, дължа благодарност главно на тези формации, защото почти никоя от тях не ни занимава тук само със своите конституционни текстове, а се номъчиха да надраснат отделните предпочитания, към които естествено са пристрастени, и да потърсят пътища за сближаване. Дължа благодарност на тези от вас, които подкрепиха един от проектите, и на моите колеги, с които го подготвихме. Няма да говоря сега на тази тема, а да поставя въпроса за необходимостта от нова Конституция.

Този проблем днес не беше поставен, но, струва ми се, все още мълчаливо и донякъде злокобно тегне над Великото Народно събрание. Нека си спомним за "кръглата маса", на която беше взето съществено решение да се съвместят конкуренцията между икономическата реформа и необходимостта от приемане на нова Конституция на страната. Струва ми се, че тази стъпка, сега вече може да бъде съчетана с работата върху Конституцията. И именно тази Конституция би могла да стане гаранция за смяна на системата, и то смяна чрез мирен преход, защото обратното би могло сериозно да смути или може би да обезличи демокрацията, тъй като волно или неволно разрушаването на демократичните институции и преди всичко на това Народно събрание е сериозна опасност за демокрацията и опасност от диктатура. (Оживление.)

Всички тези, които приеха необходимостта от приемане на нова Конституция, и всички ние носим отговорност пред гражданите на България и пред собствената си съвест. Няма да крия от вас, че именно необходимостта от приемането на нова Конституция, най-вече, за да не кажа единствено, мотивира моето присъствие във Великото Народно събрание. Тук вече възниква въпросът в състояние ли е това Великото Народно събрание да приеме нова Конституция?

Мисля, че отговорът е утвърдителен, защото който и да е парламент е необходимо да се съобразява с Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи на Европейския съвет. Ако ние признаваме тези общи ценности, каквито и хора да се сменят в тази зала, те не биха могли да мислят твърде различно.

На второ място, Конституцията като основен обществен договор се приема с квалифицирано мнозинство и ако ние трайно приемаме идеята за плурализма винаги, всяка една Конституция повече или по-малко ще бъде резултат от национално съгласие.

Мисля, че усилията в работната група от депутати и експерти беше едно от потвържденията за възможността да се стигне до общо приемливи решения. Каква Конституция ни е нужна?

Вече споменах за необходимостта от съобразяването ѝ с международните стандарти, заедно с това необходимостта, както говори един от предишните колеги, да се зачита националната традиция. Ние трябва да отчитаме и състоянието на нашето общество и в този смисъл бих могъл да кажа, че сме тук, за да направим нова Конституция, а не за да правим, колкото и да е сполучлива, реставрация на едно така или иначе задминало от историята време. Това Народно събрание също има нужда от своите апостоли конституционалисти, а не толкова от наставници. Ние можем винаги да спорим, но нека в тези спорове не влагаме, преди всичко партийни предпочитания, а да бъдем отделни личности, които вървят в една посока.

Два основни проблема се развиват във всяка една Конституция. Това са правата на човека и гражданина и разделението и баланса на властите. Според мен тези въпроси са развити по начин, който дава възможност да продължат по-нататъшните обсъждания. Възниква и въпросът, дали можем да приемем съвсем кратка Конституция, или трябва да се стремим към подробна конституционна уредба.

Вярно е, че кратката Конституция би ни предпазила от твърде голямата доза неустановеност, която съществува в момента, и ние бихме подпомогнали саморазвитието на Конституцията във времето. Но заедно с това в момента

не можем да си позволим приемането на съвсем кратка и декларативна Конституция, защото в страна, където липсват демократични традиции, е необходимо много от подразбиращите се конституционни принципи да бъдат изрично уредени, да бъдат уредени всички възможни точки на конфликт между отделните институции в държавата. Заедно с това една сравнително изчерпателна уредба на Конституцията винаги е гаранция и срещу законодателния произвол независимо кой по-нататък ще идва в тази зала.

Какви са основните положения, които дават облика на днешната Конституция? Още в първия текст се постановява републиканска форма на управление. Не бих искал да изтъквам емоционални аргументи срещу монархията, а да спомена от какви рационални мотиви са се водили, надявам се, почти всички народни представители, укрепвайки републиканската институция. Именно републиката е най-пълна гаранция за проява на народния суверенитет, защото в нея може по най-сполучлив начин в различни варианти да се осъществи разделението на властите, защото тази идея е съвместима с либералните ценности и равенството между гражданите, и най-накрая, защото в България винаги е имало склонност към засилване на всяка една еднолична власт.

Що се отнася до разновидностите на републиката - дали тя да бъде с домонация от парламента, или със значителни компетенции от президента, това до голяма степен е специализиран въпрос, по който мисля, че трябва да водим отделни дискусии и не бих искал да го поставям сега на вашето внимание.

В предложените основни начала са закрепени ценностите, а после са дадени и характеристиките на държавата, подчинени на тези ценности. Когато говорим за такива характеристики като социална и правова държава, наистина те носят определена доза теоретична подплата. Не в конкретните термини е проблемът, а в това, че се признава животът, достойнството и правата на личността, равенството пред закона, върховенството на Конституцията, приоритетът на международното право, отговорността на държавата за вреди, причинени на гражданите, разделението на властите, политическият плурализъм, ролята на обществените и религиозните организации.

Залегнал е и принципът за неприкосновеността на собствеността и е хубаво, че най-после се освобождаваме от опита да изчерпим неизчерпаемото чрез формите на собственост и на негово място е установено принципно разделение на собствеността на частна и публична. Заедно с това собствеността и трудът са намерили своето място като основните фактори за развитие на икономическата система и на цялото общество.

Не са пропуснати проблемите за защита на природата, гаранциите за културата и посоките, в които ще се упражнява външната политика.

Мисля , че днешната дискусия в своята значителна част потвърждава реализма на народните представители. Тя дава възможност всички усилия, положени тук, да достигнат един сполучлив резултат, който ще бъде гаранция за демократичните промени и за развитието на нашата страна. Заедно с това ние не трябва да забравяме, че конституцията би могла да стане реалност, само ако приемем и няколко най-необходими закони за нейното реализиране, за да не бъде тя само една красива декларация, а да бъде реалност на нашето бъдеще. *(Ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Стоян Ганев.

СТОЯН ГАНЕВ: Госпожи и господа народни представители, в тази зала прозвучаха много красиви слова - слова за демокрация, слова за социална гарантираност, но първото нещо, което ме смущава, е, че тези красиви слова отекват в една почти пуста зала. В този момент аз виждам как цели групи от Българската социалистическа партия напускат залата. *(Ръкопляскания от опозицията и възгласи от мнозинството.)*

НАДЕЖДА ИЛЧЕВА: *(от място):* Може би заради вас, господин Ганев.

СТОЯН ГАНЕВ: Разбира се, аз приемам това за една случайност и съм изцяло вълхновен от порива да се доближим до висотата на търновските учредители. Всъщност това е една наша реална мечта и ние сме длъжни да я осъществим.

Естествено можеше и по-рано да започнем обсъждането на проекта за Конституция, но както казват хората: "По-добре късно, отколкото никога." Това ми дава основание днес да съм оптимист, че действително ще приемем една демократична Конституция, от която няма да се срамуваме.

Една демократична Конституция не е достатъчно да бъде демократична със словата си. Ние имаме горчив опит. И сега действащата Конституция съдържа демократични норми, но както знаете и както се убедихме в нашата практика тук, много често тези демократични норми остават само като норми и не могат да бъдат реализирани. Затова основната ни грижа оттук нататък трябва да бъде нормите да бъдат свързани с реални механизми, конституционни механизми, чрез които те ще могат да живеят, ще могат да се прилагат в практиката.

Много е добре това, което е записано, че Конституцията действа непосредствено. Аз само бих прибавил, че би трябвало да се запише, че и правата и свободите на гражданите, записани в Конституцията, се прилагат на основата на Конституцията, освен ако със закон не е предвидено друго.

Понеже говоря за правата и свободите на гражданите, основният проблем, който ще ни занимава по-нататък, би трябвало в Конституцията да гарантираме, че никакъв закон не може да ограничава конституционните права и свободи на гражданите.

Записано е в проекта, който сега разглеждаме, че България трябва да бъде правова държава, както и социална държава. Това е много важно и аз бих искал съвсем накратко да се спра на него.

Не е важно какъв ще бъде епитетът. Важното е, отново ще повторя, относно държавата как самото понятие социална или правова ще бъде гарантирано, затова с много по-голямо значение естествено ще бъдат следващите глави на Конституцията, които ще обсъждаме, защото именно там ще можем да разберем действително ли България може да бъде правова държава, и на второ място, естествено конституционна държава. Действително ли България може да бъде социална държава? Смятам, че България трябва да бъде социална държава в смисъл, чрез Конституцията, чрез цялото законодателство, чрез всички организационни форми на обществен живот да се разкрие човешкият потенциал, да се даде възможност всеки свободно да проявява това, което може, което знае. На това основание България ще бъде действително една социално гарантираща се държава. Ние сами трябва да се гарантираме, целият народ трябва да се гарантира като такава държава. Естествено необходимо е в Конституцията да се създадат и опези лостове, чрез които ще да се гарантира социалният минимум на човешко съществуване. Смятам, че всички ние можем да бъдем обединени от тези идеи, но важното е да намерим оптималния начин за реализиране, конституционно претворяване в обществените отношения на тези идеи. Аз бих искал да подчертая значението на свободата на личността в конституционното право. Мисля, че господин Кюранов каза нещо, с което действително мога да се съглася, че конституциите - действащата, както и предишната - създаваха един етатизъм, при който се поставяше въпросът не за свободата на човешката личност, а за рамките, в които държавата може да допусне тази свобода.

Сега ние - и аз съм насърчен от това, че можем да се обединим около тази идея, трябва да гарантираме личността, свободата на личността от държавната намеса. И същевременно, разбира се, да помислим за това - държавата с всички свои проявни форми да гарантира свободното изявяване на човешката личност. В този смисъл и с това, което казах за правата и свободите на гражданите, за тяхното непосредствено упражняване на основата на Конституцията, както и за недопустимостта със закон да се ограничават тези права и свободи.

Аз смятам, че един от най-важните принципи, които трябва да съществуват в Конституцията, е принципът за неделимостта на държавата, принципът за неприкосновеността на територията на българската държава. Това ще трябва да се гарантира също с изключването на каквато и да е форма на държавна автономия на територията на България. Ние сме длъжни да фиксираме този принцип ясно и недвусмислено.

Разбира се, не можем по-нататък, в следващите дни да не обсъждаме и проблема за конституционните основи на правото на собственост. Аз смятам, че трябва да се запише в Конституцията преди всичко, че е неприкосновена частната собственост. Именно частната собственост е тази, която ще бъде източникът за националния просперитет, за националното богатство на България. Но когато говоря за частната собственост, когато говоря за неприкосновеността, аз искам да поставя един друг глобален национален проблем. Каква е тази собственост, която ще бъде неприкосновена? С какви средства тя е придобита? Аз няма да бъда от тези, които ще искат да гарантират неприкосновеността на собствеността на онези, които с мръсни пари създават своето богатство. *(Ръкопляскания от опозицията.)*

Смятам, че в Конституцията е мястото ясно и недвусмислено да се създадат гаранции, че оттук нататък националното богатство на България ще се създава с честен труд, само с честен труд и инициатива, но не и с тези мръсни пари, които за съжаление все още невидимо, но осезателно кръжат в нашето общество и извън България.

Много е важно да се гарантира правото на частна собственост върху земята, защото това всъщност разруши през последните години самобитността на българското общество. Аз ще бъда изключително доволен, ако се повтори текст и в материята за земята, за правото на частна собственост върху земята и за неприкосновеността на частната собственост върху земята. Впрочем тук не може да не се постави и въпросът за онази собственост, която са имали и граждани върху отделни гори.

Разбира се, изключвам горите с национално значение и много основателно то е посочено в конституционния текст, че само гори с национално значение могат да бъдат обект на изключителната държавна собственост.

Говорейки за мръсните пари, неизбежно, госпожи и господа народни представители, стигам и до една друга човешка справедливост, която не може да убегне от вниманието на учредителите на модерна България тук, в тази зала. Аз смятам, че всички ние ще бъдем обединени около идеята, че трябва да възтържествува човешката справедливост, а тази човешка справедливост минава през търсене на отговорността от онези граждани на България, които са взе-

мали върховните държавно-партийни решения, с които са нанесли непоправими материални, но преди всичко морални, духовни вреди на българското общество. Предлагам в преходна разпоредба на Конституцията да се предвиди като изключение от текста на чл.6, ал. 4 на Конституцията "и търсенето на наказателна отговорност от българските граждани, които са вземали върховни държавно-партийни решения, с които са нанесли непоправими материални, морално-духовни щети на българското общество." (*Ръкопляскания от опозицията.*) Надявам се, че всички в тази зала ще ме подкрепят, защото неведнъж тук е било прокламирано консолидирането ни около тази идея за търсене на отговорност от онези, които за цялостно време почти отсъствуват от тази зала и никога, разбира се, няма да се върнат. Те могат само да бъдат свидетели и други процесуални субекти на българското право.

Накрая бих искал да кажа още нещо, свързано с частната инициатива, с това, което е записано в Конституцията - "свобода на частната инициатива", но там е записано "тя да не противоречи на обществената полза". Безкрайно много съм се наслушал и начел на понятието "съчетаване на личния и обществен интерес". Естествено не съм против обществен интерес и обществената полза, но трябва да е конституционно ясно кой и как ще определя обществената полза, обществен интерес. Това всъщност може да бъде парламентът, законите.

На това основание ще трябва да се развива и частната инициатива.

И нека никога да не се връщаме към онези времена, когато отделни фигури, отделни личности са си присвоявали правото да определят кой е обществен интерес и как трябва нашият, личният интерес, да се подчинява на обществен интерес.

Госпожи и господа народни представители, смятам, че по-нататък ни предстои тежката работа, защото основните начала са важни, но ще завърша с това, че много по-важни са онези конкретни разпоредби, чрез които основните начала ще бъдат претворени в обществените отношения. (*Частични ръкопляскания.*)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата народният представител Стоян Михайлов, след него ще говори господин Александър Йорданов.

С това ще приключим за днес дебатите по този проблем. Ще продължим във вторник. Към 12,45 часа ще преминем направо към четвърта точка от дневния ред - отговори на питання на народни представители.

СТОЯН МИХАЙЛОВ: Уважаеми народни представители, уважаемо председателство!

Също бих искал да изразя своето задоволство от обстоятелството, че най-после започнаха разискванията по новата Конституция. Казвам това, защото изработването на новата Конституция е преди всичко основанието настоящото Народно събрание да бъде наречено Велико, смятайки, че прекалено много се забави внасянето на този въпрос в Народното събрание.

Независимо от сложната обстановка във Великото Народно събрание, от сложния състав на народните представители в политическо отношение, аз смятам, че това Народно събрание може да приеме една действително демократична Конституция, която да осигури свободното и демократичното по-нататъшно развитие на нашето общество, създаването на едно действително демократично обществено устройство.

Искам да направя някои бележки и допълнения във връзка с някои основни начала на Конституцията:

Най-напред искам да кажа няколко думи за текстовете, които са посветени на икономическото устройство, на регулирането на основните икономически отношения чрез Конституцията. Струва ми се, че този въпрос е изключително важен и че той би трябвало да бъде отделен в самостоятелен раздел. В това отношение не споделям аргументите, които изрази пред нас уважаваният от всички ни господин Ганев. Струва ми се, че тези съображения бяха неубедителни.

Първо, известно е, че икономическите отношения играят основна роля в развитието на цялото общество.

Второ, текстовете, които са отделени на този въпрос, са значителни по обем, а, както ще кажа и аз, би трябвало да бъдат застъпени и някои други аспекти на този проблем в Конституцията.

Така например струва ми се, че проблемът за наличието и за взаимоотношението на различните форми на собственост в Конституцията не е разработен достатъчно пълно и достатъчно точно. Би трябвало формите на собственост да се разделят не само на частна и публична, а изрично в Конституцията да се споменат и някои форми на колективна собственост в лицето на кооперативната, акционерната и т.н. Освен това би трябвало принципът за неприкосновеност да важи за всички форми на собственост, т.е. всички форми на собственост трябва да бъдат поставени върху основата на еднакви принципи на функциониране, за да няма привилегирани форми на собственост, за да може всяка собственост да изрази възможностите си по отношение на другите и по този начин да заеме онова място, което тя действително заслужава.

Освен това смятам, че би трябвало да се допълнят текстовете, които се отнасят до ролята на държавата в развитието на икономическите отношения.

Смятам, че по примера на почти всички развити западни страни, на Япония, би трябвало да има текст, който възлага на държавата да съдействува за повишаването на рентабилността и конкурентноспособността на стопанските субекти, на икономическата дейност в нашата страна и във връзка с научно-техническия ърпрогрес.

Убеден съм, че това е изключително важно, за да може страната да заеме своето подобаващо място, което отстоява и осигурява реализацията на националните интереси в международното разделение на труда. Освен това смятам, че трябва да има специален текст във връзка с бъдещото участие на България в международни икономически организации и формирования. Имам предвид такива формирования като Европейската икономическа общност. В това отношение сега в основните начала на Конституцията съществува пропуск.

Бих пожелал също така да се поясни понятието "равенство", доколкото в чл.1, ал.2 на "Основните начала на Конституцията", един от принципите, върху основите на които се изгражда Република България, е принципът на равенството. Този термин, освен че е бил експлоатиран много досега, той в по-голяма или по-малка степен е многозначен, съдържа неяснота и според мен, ако не отпадне, задължително е да се поясни какво се има предвид. Ако се има предвид равенство на гражданите и на институциите пред законите, такъв текст се съдържа малко по-нататък и тук се получава повторение. Ако се има предвид нещо друго, то трябва да се поясни, защото развитието на пазарната икономика, утвърждаването по-нататък на частнособственическите отношения в нашата страна, например в икономическо отношение неизбежно ще доведе до много голямо засилване на неравенството между отделните граждани и отделните социални групи. Това неравенство съществува и по много други социални признаци на личността и на социалната общност. Така, че ако остане този термин, ако остане тази характеристика на Република България, тя се нуждае непременно от съответното пояснение.

Освен това предлагам в основните начала да се включи текст за информационните процеси в обществото, които са свързани с правата на личността, със свободата и демокрацията. Известно е, че редица социолози свързват с мястото на информационните процеси в обществото нови етапи на общественото развитие.

Средствата за масова информация придобиха такъв размах, че сега животът не само на обществото като цяло, но и на отделния индивид е абсолютно немислим и невъзможен без тяхното всекидневно присъствие и огромната им роля. Това дава основание в текста на Конституцията да се включи съответен текст, в който по-специално да се отбележат няколко неща, а именно свобода-

та, възможността за всеобща информираност на всички граждани на обществото по основните проблеми на вътрешното и международното развитие, за гласността като изключително важен признак и предварително условие за демокрация, едно от предварителните условия и за обективността на информацията, която протича по средствата за масово осведомяване и по другите публични канали.

И накрая още едно предложение. Тук вече няколко колеги засегнаха въпроса, че една Конституция може да бъде много хубава като текст, но същевременно да бъде нарушавана в живота, да има по-голямо или по-малко разминаване между Конституцията и реалните фактически процеси в живота. Аз съм напълно съгласен с тази постановка и затова смятам, че в Конституцията много добре, много убедително и пълно трябва да бъдат разработени проблемите на социалния контрол, доколкото е необходимо и целесъобразно тези проблеми да бъдат застъпени именно в Конституцията, защото те ще бъдат предмет и на редица други подконституционни актове, а именно на съответните закони.

И накрая искам да завърша със своята увереност и с пожеланието отгук нататък този проблем да стане основен проблем в работата на Конституцията и в близките месец, месец и половина ние да се поздравим с една действително демократична Конституция на Република България, която да се превърне в основен правен документ, който ще съдейства и ще осигури бъдещото успешно развитие на нашата страна. *(Частични ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: За реплика има думата Красен Станчев.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Аз смятам за много важно да отбележа няколко пункта от изказването на уважаемия господин Михайлов. Преди всичко това е понятието за равенство, употребявано от него в един специфичен смисъл, т.е. в два специфични смисъла. Едното е като равенство на собственост и различни форми на собственост и другото е като равенство на индивидуалните субекти или на индивидите.

Аз смятам, че равенството на различните форми на собственост по никакъв начин не трябва да бъде постулирано в Конституцията, защото при сегашното положение 95 на сто държавна собственост, равна на всички останали форми на собственост, ние получаваме възпроизвеждане на сегашното състояние. В същото време равенството, разбрано като равенство на индивидите в онова, което разполагат, това е също според мен едно от родилните петна на комунизма.

Много се надявам, че ние ще отхвърлим още в самото начало предложенията за такива конституционни разпоредби, защото в края на приемането на Конституцията ще трябва да избираме между по-леви и леви разпоредби. *(Частични ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Последен за днес има думата Александър Йорданов.

АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Уважаеми господин председателствуваш, уважаеми дами и господа народни представители! В края на XX век ние се връщаме към първичните значения на думите, отново откриваме техния смисъл, отново влагаме усилия, за да разберем онези истини, които за наше съжаление други народи и други държави разбраха много, много преди нас.

Аз не споделям възторжения тон на господин Гиньо Ганев, с който той въведе днешното обсъждане на "Основните начала на Конституцията". Нещо повече, смятам, че има нещо тревожно, нещо дълбоко, засягащо ни като народ, че именно едва в края на XX век ние се връщаме и откриваме истини, които имат исторически блясък. Това са истините на демокрацията. Това са нейните основни начала.

Има и нещо хубаво в този ден въпреки празната зала, въпреки тази незаинтересованост към дискусиата и това хубаво нещо е, че народните представители и Бюрото в това число се вслушаха в гласа на разума, който настояваше по-бързо, по-скоро да бъде внесена за обсъждане Конституцията. Не за да напомням "едни или други заслуги", в това отношение все пак искам да напомня, че именно Радикалдемократическата партия бе тази, която винаги е настоявала за едно по-бързо обсъждане на Конституцията. Именно нашата декларация изискваше това да бъдат основните принципи, основните начала и ние сме благодарни, че вие се вслушахте в гласа на разума. *(Шум в залата.)*

Обсъждайки основните начала, ние се сблъскваме с едно основно противоречие в тях. То бе изяснено от много от преждеговорившите. Това противоречие ще определи цялостното ни отношение към текста на Конституцията. Това е противоречието между държавата - грижовна майка и закрилница на всички ни, и свободната, самоопределяща се човешка личност.

Цялостният текст на глава първа - Основни начала и на този проект, е пропизан от духа на естатизма, от духа на държавата опекун. Държавата, се казва тук, е длъжна, държавата, се казва в текста, насърчава, държавата се грижи. В един чисто литературен контекст е вмъкнат в текста на Конституцията изразът, че държавата трябва да бъде едва ли не нещо като героите на Елин Пелин - добър стопанин.

Зад всичко това прозират стари мераци. Зад всичко това прозира вчерашният ден. Зад всичко това вири глава отново нашето минало недавно. Зад всичко това, искам да кажа, прозира опасността отново бюрокрацията, отново администрацията да се отъждестви със свободата, с правото. Отново да се появят хора с ръкавели, които да дирижират цялостния ни граждански и обществен живот.

Като хора от друго време, като хора от едно поколение ние не желаем това. Ние не искаме опекунство, а искаме реални човешки права, реални човешки свободи.

Аз споделям много от текстовете, членовете на този проект. Същевременно виждам колко той е несъвършен, колко е неопитен в сравнение с кристално ясните и юридически, дори и от морална и човешка страна текстове на Търновската Конституция.

Изказвайки се днес, аз взимам повод от изказването на господин Неделчев отново да ви обърна внимание, че ние наистина ще изгълним своята мисия на народни представители, ако по-ясно, по-категорично изразим нашето уважение, и връзка, приемственост с първоучредителите на съвременна България, със създателите на Търновската Конституция.

Да кажа тези думи ме навежда не само някакво съмнение в нашите възможности, а по-скоро чувството за исторически дълг и отговорност пред бъдещето.

В текста, който ми се предлага за обсъждане, освен умни неща, има и много просто парадоксални изрази, думи, понятия, задължения и т.н.

Един абсурд е да се твърди, например, в "Основни начала на Конституцията", че плажната ивица е на държавата, че тя има изключително право на собственост примерно върху плажната ивица. Изключителни абсурди се съдържат в текстовете, които поясняват едно или друго положение от други закони. Четейки тези "Основни начала...", човек може да остане с чувството, че авторите са се съобразявали с това, какви ще бъдат другите закони, а не с това какви да бъдат основните принципи.

"Основните начала" започват да охраняват слабостите, които ние допуснахме, например при приемане на Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи. В "Основните начала" се казва, че държавата трябва да поощрява кооперациите. Защо? Поради каква причина? И не става ли тук дума не за държавата, а за държавния чиновник, за бюрократа и администратора? И за каква равнопоставеност на частна, кооперативна и държавна собственост става дума, когато в "Основните начала на Конституцията" някой се е опитал хитроумно да промъкне тази теза?

Противоречията и парадоксите в "Основните начала" издават, както отбеляза и господин Красен Стаичев, мисленето на днешния ден, политическата неразбория може би в нашия живот. Издава стремежа на едни или други политически сили да се съхранят, да се охранят вече чрез Конституцията. Това е много тревожно. Конституцията се създава не за днешния ден или по-точно не само за днешния ден. Ние създаваме, убеден съм, че и вие така мислите, за години, за десетилетия напред Конституция. Бихме били смешни в собствените си очи, ако допуснем такава Конституция, която да има нужда да се поправи след година-две. Това няма да ни го прости никой. Затова нека да гледаме на този текст на Конституцията през погледа на хора, които все пак усещат историческите необходиминости, усещат накъде тече историческото време.

Именно тази недостатъчност и тази временност, залегнали сега в Конституцията, ще доведат неизбежно до настояване на едни или други политически сили и до това, което сподели тук народният представител Стоян Ганев. След като тази Конституция не е вгледана в бъдещето, не отразява едно трайно, едно стабилно състояние на нашето общество, то съвсем естествено е тогава определени сили да настояват в нея да залегнат, особено в Преходните и заключителните разпоредби, и текстове, като този за търсене на отговорност за щети, причинени на държавата от нейните граждани. С други думи казано, отговорност за националната катастрофа.

Искам да ви обърна внимание, че един такъв текст отново ще служи на конкретния ден, отново ще обслужи една конкретна политическа задача, която е временна, която е днешна.

Ние днес искаме да намерим отговорност от тези, които докараха страната ни до това положение, не след сто години да им я търсим.

И за да няма такъв текст, в текста на Конституцията е необходимо да ги няма и всички онези текстове, които искат, най-общо казано, да съхранят нещо от глупостите на социализма. *(Оживление в залата.)*

В XXI век такова нещо не може да се помисли. В XXI век социализъм просто няма да има *(Смях в залата)* ... и всеки опит българската Конституция да носи този познат ни от миналото дух, само ще ни кара отново и отново да поставяме въпроса за отговорността на комунистите и социалистите към българския народ, към българската държава. *(Частични ръкопляскания.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Преминаваме към последната точка от дневния ред -

ОТГОВОРИ НА ПИТАНИЯ

Пръв ще отговаря министърът на здравеопазването господин Иван Черноземски. Питане от народната представителка Мими Виткова. Има думата народната представителка да развие въпроса.

Обръщам се с молба и към тези, които задават въпроси, и към министрите, да бъдат максимално кратки, тъй като броят на питанията е извънредно голям.

МИМИ ВИТКОВА: Питането ми е от месец август.

Уважаеми господин председател, уважаеми колеги, през пролетта на 1989 г. на разширено съвещание на компетентни специалисти и ръководители на здравеопазването в Централния комитет на Българската комунистическа партия, под ръководството на тогавашния секретар на Централния комитет Емил Христов, се обсъжда идеята за създаване на Втори кардиологичен център у нас. За създаването на този център се предоставиха милиони валутни и български лева. С малки изключения присъстващите на съвещанието се изказват против създаването на подобен център по няколко причини - липса на средства и абсолютна ненужност за момента и близките години, при паличие у нас на два такива центъра, този на Националния център по сърдечно-съдови заболявания и Военномедицинска академия.

Въпреки това по нареждане на Тодор Живков с най-активното съучастие и принос на Емил Христов и Георги Йорданов, на 2 август 1989 г. бе издадено Постановление 14 на Министерския съвет, което узакони Втория кардиологичен център. И така те станаха три в нашата страна. На Общото събрание на Медицинска академия през 1990 г. с абсолютно мнозинство е гласувано предложение до Министерски съвет, което е последвано и от решение на колегиума на Министерство на здравеопазването за отменяне на това постановление като нелогично и неправомерно.

За непродължителния срок за съществуване от ръководството на Втори кардиологичен център са извършени сериозни стопански и финансови нарушения, с които е запозната Главна прокуратура.

В България смъртността от сърдечно-съдови заболявания представлява около 60 на сто от общата смъртност, което определя социалната значимост на тези заболявания. Профилактиката и ранната диагноза са най-ефективните средства на въздействие. Само 5 на сто от тези болни подлежат на оперативно лечение.

Въпросът ми към господин Черноземски е: след като у нас поради много причини, основната от които е цялостният икономически и социален статус на страната ни, почти не се инвестират средства за профилактика на тези заболя-

вания, нормално ли е да се изразходват милиони валутни и български лева за разкриването и поддържането на три кардиохирургически центъра?

Известно е, че сърдечната хирургия е най-скъпо струващата медицинска помощ. Тогава къде е социално по-оправдано инвестирането на средства - за лечение на 5 на сто вече болни и инвалидизирани хора или за профилактика на здравите, което ги спасява от заболяване и струва далече по-евтино. Ако Министерството на здравеопазването поддържа становището си отпреди една година по отношение на Постановление 14 на Министерския съвет, защо тогава министър Черноземски като член на всички правителства през този период не настоява за отмяна на едно неправомерно взето решение на Министерския съвет?

От тази трибуна искам да предам не ултимативните, а породени от безизходицата и омагьосаните кръгове изявления на ръководството и колектива на Националния център по сърдечно-съдови заболявания, който е пред спиране на своята дейност поради липса на медикаменти и консумативи, че единствено неизползувани и вероятно предстоящи, ако не се реши този въпрос, са ефективните стачни действия. Въздържание от тях налага обектът на медицинска дейност, здравето и животът на болните. Но не може тези, които извършват цялостната диагностичната обработка на болните, оперирани и във Втория център, които имат значително по-голям обем на работа, и то с добри резултати, да получават един и половина пъти по-ниски заплати от колегите си, от трите милиона валутни лева, отпуснати през 1990 г. от правителството, да получат само 87 хил. валутни лева, а Вторият център - два милиона и половина, да бъдат поставени в унижителни, неравностойни условия на работа в рамките на една и съща институция - Медицинска академия, а нейното ръководство и това на Министерство на здравеопазването да бъдат страничен наблюдател на анархията, беззаконието и правствения упадък в собствения си дом.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Колежке Виткова, аз помолих питанията ви да бъдат малко по-кратки. Ако трябва да се прави анализ на всеки такъв проблем по този начин, ние до довечера ще стоим тук.

Заповядайте, господин Черноземски.

МИНИСТЪР ИВАН ЧЕРНОЗЕМСКИ: В отговор на вашия апел, господин председател, и тъй като има доста въпроси, на които ще отговоря, аз ще се стремя моите отговори да бъдат информативни и без много тълкувания и разсъждения.

Вторият кардиологичен център е създаден към Медицинска академия с Разпореждане 14 на Министерски съвет от 2 август 1989 г. Самото образуване на центъра е от 1 юни 1989 г. Центърът е отделно юридическо лице със седа-

лише град София, с предмет на дейност диагностика, хирургично лечение, рехабилитация на вродени и придобити заболявания на сърдечно-съдовата система. Центърът работи на принципа на самофинансирането и стопанската сметка, ако се съди по записаното в разпореждането. В разпореждането се предвижда на центъра да се предоставят безвъзмездно сгради, което не е сторено. Предвижда се лечението на българските граждани да става безплатно от целевия фонд към Министерството на здравеопазването, предоставен от Министерството на икономиката и планирането, но такъв целеви фонд не е създаден, когато е имало такова министерство. Във фонда се включва и необходимата валута. Центърът провежда и лечение на чужди граждани срещу заплащане във валута. Предвиждало се е да му бъдат предоставени безвъзмездно 5 млн. долара и 5 млн. лева. Тъй като се предвижда именно лекуването на български граждани да бъде целево финансирано още през месец май миналата година министърът на здравеопазването утвърди ценник за стойностите на операциите, които се извършват в трите съществуващи кардиологични центъра. Въз основа на това е поискан отчет за извършената работа както от втори, така и от останалите кардиологични центрове. Направена е експертна оценка от специалисти на представените отчети и на 18 този месец, в четвъртък, предстои в министерството обсъждане на отчетите в съответствие с направеното финансиране за извършената дейност.

През м. април миналата година тогавашният председател на Медицинска академия, проф. Жабленски, внесе предложение в Министерския съвет за отмяна на 14 разпореждане, въз основа, както каза и д-р Виткова, на решение на общото събрание на академията.

Министерството подкрепи писмено предложението за отмяна на самото разпореждане, смятайки, че то съдържа и редица несъвършенства.

Беше изяснено тогава, че ръководството на министерството, когато е създаден Центърът (а той е създаван от предишното ръководство), не е било уведомено предварително и не е взело участие при изготвянето на разпореждането. До каква степен е консултирано ръководството на Медицинска академия, следва да се запита самото то.

Сега предстои реорганизация на Медицинска академия, към която е и центърът. До 31 май трябва да се внесе предложение в Министерския съвет и заедно с този доклад с цялостната реорганизация на Медицинска академия ще бъде внесено и предложение за оптимално структуриране на звената, занимаващи се с кардиологична и кардиохирургична дейност.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Госпожа Виткова, нещо да запитате допълнително?

МИМИ ВИТКОВА: Не, нямам какво да запитам повече. Но за този център е предоставен държавен сграден фонд и в същото време той в досегашната си дейност не се е представил като самофинансираща се структурна единица. Това дължа да обясня и се надявам, че правителството след изложението на проф. Черноземски би трябвало да намери сили в себе си да коригира това решение, което е взето преди толкова време и по един такъв начин.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Народният представител Стойчо Донев отсъства. Неговото питане отпадна. Думата има господин Божан Божанов.

БОЖАН БОЖАНОВ: Уважаеми господин Черноземски, уважаеми дами и господа! Повод за моето питане са следните два проблема.

Първо, подготвяното, доколкото ми е известно, проектно-постановление на Министерския съвет за съкращаване на медицински кадри с висше, полувисше и средно специално образование, както в здравните заведения в Министерството на здравеопазването, така и здравните заведения към други министерства и ведомства, указани в чл. 3, ал. 4 от Закона за народното здраве.

Второ, изключително високото, доколкото ми е известно, почти десет пъти повишаване на цените на лекарствата и медикаментите, както и разходите за леглоден в болничните заведения във връзка с либерализирането на цените от 1 февруари тази година, при изключително запазване на разходите от държавния бюджет за здравеопазването.

Тези два основни според мен проблема ме насочват към следните въпроси, на които бих Ви помолил, господин министър, да отговорите.

Кои органи ще определят реда и приоритетите при подбора и извършването на съкращенията на медицинските кадри?

Къде ще бъдат пренасочвани или преквалифицирани медицинските кадри, като имам предвид, че те вече притежават, и обществото е направило разходи за една достатъчно тясна тяхна специализация? Ще бъдат ли затруднени медицинските органи и ведомствата в изпълнение на чл.30, ал. 1 от Закона за народното здраве, който гласи: "За опазване здравето и трудоспособността на населението държавните здравни заведения извършват профилактични прегледи, изследвания и диспансерно наблюдение."

Ще настъпят ли промени в организацията на работническото здравеопазване и борбата с професионалните заболявания? А по-конкретно предвиждат ли увеличаване на разходите за медицинско обслужване от фирмите и стопанските организации, които не са на бюджетна издръжка за сметка на намаляване разходите от държавния бюджет съгласно чл. 39 от Закона за народното здраве? Възможно ли е увеличаване броя на министерствата, ведомствата,

фирмите и стопанските организации по чл. 3, ал. 4 от Закона за народното здраве, които да разполагат със здравни заведения и медицински персонал, като по този начин поемат и активите, и пасивите от тази дейност в своя баланс? Има ли разлика в издръжката на болничните и медицинските заведения, в зависимост от това, дали те се намират в столицата, бивш окръжен град или сегашен областен град и другите населени места? Кои са критериите за определяне на тези разходи, ако има такива и има ли тенденция към уеднаквяване на разходите, примерно на база леглоден в столичните, окръжните, общинските, районните и други болнични заведения? Въпрос, който вълнува избирателите от районите на градовете Ст. Димитров и Сапарева баня?

Господин Черноземски, благодаря ви предварително и оставам с уважение!

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин министър, имате думата да отговорите на този водонад от въпроси.

МИНИСТЪР ИВАН ЧЕРНОЗЕМСКИ: Ще се постарая да отговоря на уважавания народен представител Божанов. Мога да отговоря кратко и мисля, че отговорите биха ви задоволили.

Въпросът за съкращаване на медицински персонал е много съществен, защото това са особено лекарите, медицинските сестри и, разбира се, като казвам лекари, имам предвид и стоматолози, и фармацевти. Те са с една много висока, специфична квалификация и не могат да отидат или да се преквалифицират в друга област. Това е свършено очевидно. Това е едно продължително и скъпо образование. Поради което, когато беше внесено едно предложение от Министерството на финансите за 2,5 съкращения на длъжности след моето изложение в Министерския съвет в този смисъл, в който говорех, както колежата Костов, така и министър-председателят и останалите членове на правителството напълно приеха тези мотиви за основателни и съкратиха 2,5 на 1,2. Тоест тези 1800 всъщност са 1,2 съкращения.

Трябва да кажа веднага, че не се предвижда съкращение на физически лица, тъй като такава бройка има незаети длъжности. Поради това да се наложи някой да се преквалифицира, такава неща няма да стане и затова казвам, че ние всички можем да бъдем удовлетворени от това.

Що се касае обаче до съкращаване на длъжности, макар и незаети, това е също важно, ние сме препоръчали да се съкратят както административни длъжности, така и такива, свързани с дейности, които постепенно ще бъдат намалени или ще отпаднат, за да бъдем в унисон с реформата, която се извършва в здравеопазването. Ние сме дали категорично указания да не се съкраща-

ват трудни длъжности от трудни сектори като например "Бърза помощ", онкологичната мрежа, психиатричната мрежа, здравните селски участъци и т.н.

Мисля, че с това давам отговор на този въпрос, поради което не се налага да давам отговор на въпроси за преквалификации и пр.

Вие питате до каква степен ще се повлияе и профилактичната медицина. Профилактичната медицина няма да се повлияе от това съкращение. Тя ще се повлияе от много други фактори и сега само използвам да кажа, че профилактичната медицина не е добре развита у нас. Надявам се и уважаемите народни представители ще имат това предвид при обсъждане на редица въпроси, свързани със здравето на здравия, което е по-важно от здравето на болния.

Що се касае до вашия въпрос (той е важен за работническото здравеопазване), дължа да ви кажа, че от запознаване с опита на много страни, ние виждаме (а така се смята и от Световната здравна организация), че съществуващата система на работническо и други здравеопазвания са дублиращи системи във вида, в който са. Това води до дублиране на функции с териториалните и здравните единици и до ненужно оскъпяване, поради което от тази гледна точка в хода на реформата за работническото здравеопазване ще се специфицират онези функции, които прилягат. Те са предимно профилактични и контролно здравни. Самото болнично лечение очевидно трябва да се направи на принципа на специализираните здравни заведения, където както работникът, така и селянинът, така и всеки друг могат да отиват в зависимост от тяхното заболяване.

Що се касае до това, има ли разлика в издръжката на болничните заведения в зависимост от това, къде се намират те, отговорът ми е категорично не. Има разлика и тя е само в зависимост от характера на болничното заведение. Ако то е едно високоспециализирано болнично заведение, както са институтиите на Медицинска академия, бивните окръжни болници, те, разбира се, поемат повече разходи, свързани с по-скъпи медикаменти, по-сложни операции и пр. Такива дейности като хранене, стопански дейности, те са едни и същи за цялата страна. Няма храноден в Станке Димитров - един, в София - друг. Има обаче храноден на диабетноболния, на болния от херния - друг, или, да кажем, някое друго заболяване, което изисква или не специална диета. Това е отговорът и на този въпрос.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Божанов, имате ли нещо допълнително да запитате?

БОЖАН БОЖАНОВ (от място): Не.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Доволен сте от отговора?

БОЖАН БОЖАНОВ (от място): Да, доволен съм.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Питане на госпожа Връбка Орбецова. Не я виждам в залата, така че питането отпада.

Има питання към министъра на вътрешните работи господин Христо Данов. Владимир Манолов тук ли е ? Заповядайте!

ВЛАДИМИР МАНОЛОВ: Уважаемо господин председателстващ, дами и господа народни представители! Въпросът, който вълнува преди всичко моите избиратели и населението на целия Петрички избирателен район, засяга нещо, което отдавна би трябвало да бъде отживелица в нашия живот. Става дума за така наречения кльон - гранично съоръжение покрай планината Бела-сица. Няма да бъде прекалено обстоятелствен и да развивам тезата за това, доколкото излишно е то в нашия живот. Мога да ви кажа само, че зад това съоръжение се намират 96000 дка горски фонд, селскостопански земи и пасища. В огромната си част тези богатства се оказват недостъпни за населението на моя избирателен район, което не може да се възползува от тези неща, имайки предвид, че селскостопанските земи, горският фонд, пасищата в този район на интензивно земеделие, са изключително ограничени. Смятам (и това е желанието и волята на избирателите на Петрички избирателен район), че трябва да се направи всичко възможно да се намери начин тези терени зад граничното съоръжение да станат достъпни.

По наше дълбоко убеждение това гранично съоръжение, така нареченият кльон, е нещо, което трябва да бъде премахнато, и всички онези средства, които се изразходват за неговото поддържане и обновяване, да се пренасочат по един ефективен начин за охрана на границата, като съпоставено неговото премахване направи достъпни тези терени за населението на страната, които могат да се използват както за селско стопанство, така и за туризъм, така и за използване на горския фонд. В настоящия момент прекратеният достъп до гората зад граничното съоръжение прави неизползуваема гората. Нещо повече. Тя започва да боледува от една болест, която е характерна в нашия район и която преди това е била предотвратена от частните скотовъдци, които са изсичали така наречената ималъ, за да хранят добитъка. Сега тази гора боледува, не се използва и в същото време не може да допринесе някаква полза за развитието на частното стопанство в този район.

Моят въпрос към министър Данов е кога и какви са възможностите това съоръжение да бъде премахнато?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Данов, имате думата.

МИНИСТЪР ХРИСТО ДАНОВ: Господин председател, госпожи и господа народни представители! Въпросът е много драматично поставен, но не е то-

чеп. Кълъонът, за който става дума, може да се влиза в него от всички жители, които са в населеното място, когато пожелаят и както пожелаят. Това е първият въпрос. Следователно, ако гората боледува, не боледува заради заграждението. Колкото се касае до огражденията на нашата обща граница, аз смятам, че малко с лека ръка се говори в случая. Ще ви дам само няколко данни, които са от официалните сведения, които получаваме ежедневно от службата по границата.

На 10 март, господин Манолов, в община Петрич са се опитвали да минат в Гърция и са били хванати девет души чужденци от Гана, Мозамбик, Либерия, Сирия и Судан. На същия ден в обратна посока - от Гърция в България, са влезли четири души ганайци. Това е на 10.

На 15 март в Петрич са се опитвали да минат румънските граждани, трима души, да отидат в Гърция. Нелегално обратно - двама души от Шри Ланка. На 26 март на гръцката граница при Маказа са преминали трима българи и в обратна посока - четирима турци.

Ако искате да ви дам още данни?

Пак в Петрич са преминали четирима румънски граждани и т.н. Ако искате, ежедневно в България влизат специално от южноазиатските страни много граждани. Идват в България, скъсват си паспорта и го хвърлят и по някакви способности се снабдяват с паспорти или се надяват, че ще се снабдят с паспорти, за да заминат в северните страни на Европа. Един паспорт евентуално върви между 2000 и 3000 долара. Нашите ги ловят, но не е там работата. Проблемът е, че сега в момента имаме над 1900 души емигранти, които са без паспорти и които не можем да върнем никъде. Колко пъти ние се опитвахме да ги върнем в Югославия, югославяните ни ги връщат, и в Румъния същия ефект се получава. Ще трябва да откриваме общезития, където да се грижим за тях и да ги храним.

Сега си представете, след като ви съобщих тези данни, как би могла да се опази тази граница там? Телените мрежи не пречат никому, абсолютно никому. Земеделските стопани могат да ползват всяко нещо, което пожелаят. Но ако речем да махнем и тази гранична линия, нещата ще останат неотразими, като сметнете и броя на войниците, които опазват държавната граница, който е далеч под нормално необходимия брой.

Засега не виждам никакво оправдание, ама никакво оправдание освен емоционално да се премахне тази гранична ограда. Освен това поставя се въпросът да се разоре едно пространство от 100-150 метра около цялата западна граница с Югославия, защото нашенците се изхитриха и като ходят да правят контрабанда в Югославия, внасят си багажа през места, където няма пропускате-

лен пункт, върне се, мине си през нормалния пропускателен пункт, вземе си багажа и го носи в Ниш, за да го продава. Това е контрабанда, която не може да се понася. И пак ви казвам, силите са недостатъчни.

Така или иначе при сегашното състояние на нещата, аз не виждам никаква възможност граничната линия да се махне, но надявам се, че след десетина-петнадесет години, когато направим обединена Европа в тази част на света, ще премахнем границите и ще си живеем добре. Дотогава не виждам начин да се премахне. *(Ръкопляскация в залата.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Манолов, доволен ли сте от отговора на министър Данов?

ВЛАДИМИР МАНОЛОВ: Не, господин председателствуваш, не съм доволен. Ще кажа само две неща. Фактът, че в пограничното съоръжение съществуват входове, чрез които може да влезе отгътък заграждението и да се ползват някои от тези терени - било горски фонд, било пасища - тези входове на са чак толкова много и често се налага жителите, които трябва да използват тези терени да заобикалят доста големи разстояния, за да отидат на отсрещната страна на кльона. Ако това нещо го няма, те просто ще извървят примерно няколкостотин метра. Това е едно.

Второ, тези кльонове се отварят сутрин около 6-8 часа и по този начин хората, които се занимават със селско стопанство, влизат в един чиновнически ритъм на работа, нещо, което те не биха желали. Биха желали по друг начин да организират своята селскостопанска дейност.

И, трето, фактът, че от Шри Ланка, от Румъния и откъдето и да се опитват да преминат границата, за да отидат в Гърция, според мен не е достатъчно основание ние да не използваме по стопански начин всички тези терени, които специално за моя избирателен район представляват едно огромно количество.

Искам да кажа, че селското стопанство и особено скотовъдството в този район пямат достатъчна база за развитието си, тъй като бяха упишожени пасищата и по Огражден, и по Беласица и засадени с иглолистни дървета.

Бъдещото частно стопанство би трябвало да разполага с достатъчно терени, за да изхрани тези животни. И ако ние не създадем условия за развитие на това частно скотовъдство, не бихме могли да осигурим на населението в този район млякото, което е, всеки знае, жизнена необходимост. Сирене и други млечни продукти биха могли да бъдат внесени в общината, но киселото и прясното мляко ние би трябвало да си го произведем. Когато липсват основания, когато липсват достатъчно възможности, именно за да осигурим това кисело и прясно мляко, аз не мисля, че ние трябва да бъдем страната, която ще защи-

тава примерно... Нямам никакви лоши чувства към нашата южна съседка, но не бива да построяваме едно гранично съоръжение и да го поддържаме, за да охраняваме тяхната граница. Тези, които искат да се предпазят от граждани от Шри Ланка, от Румъния и откъдето и да е, за да проникнат в страната им, да си изградят това съоръжение за своя собствена сметка.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Госпожа Виктория Димова има питане към министър Данов.

ВИКТОРИЯ ДИМОВА: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми госпожи и господа народни представители, уважаеми господин Данов! Известно е нарастването на престъпността и снижаването на възрастта на нарушителите.

Уважаеми господин Данов, вярно ли е, че през месец декември 1990 г. е издадена временна заповед на Столичната дирекция на вътрешните работи, в която в грубо противоречие на смисъла на Закона за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни са изменени задълженията на инспекторите на Детската педагогическа стая?

Те са освободени от тяхната основна функция - профилактика на противообществените прояви и са натоварени с оперативни функции с негласен характер. Като основна дейност на инспекторите от Детската педагогическа стая е вменена задачата набиране на информация от децата с противообществени прояви. С други думи, деца от 7-годишна възраст се правят официални доносници, създават им се досета.

Уважаеми госпожи и господа народни представители, нека не смятаме дали сме синя или червена страна на парламента. Всички сме родители. Да помислим честно каква деформация става с тези крехки детски души. Възможно е голяма част от нарушенията, и дори престъпленията, да са извършени случайно като плод на лъжлива романтика за приключения. Лекуването на нарушените детски души и психика е първата и най-важна задача и отговорност на обществото, което според мен не бива да става с набиране на информация за престъпленията и противообществените прояви, извършвани от малолетни и непълнолетни лица чрез самите тях.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата господин Данов.

МИНИСТЪР ХРИСТО ДАНОВ: Господа народни представители, питането така, както е поставено и както беше изложено действително е тревожно, но не точно такава е съдържанието на заповедта, за която става дума. В нея става дума за събиране на сведения за, а не от. Този предлог има голямо значение. Никой не може да се бори с престъпността, била тя на малолетни или непъл-

нолетни, ако няма сведения за тези, които ги извършват. В случая не се правят досиета на отделните деца доносници, за да започнат да доносничат срещу другите. Когато се обследва една дейност, когато се проверяват някои данни, този, който извършва това разследване, ще попита някое друго дете какво знае. Кажете ми как може да се разследва детската престъпност, ако нямате връзка със самите деца? Изрично е забранено да дават писмени или някакви други показания, с които се преследват децата.

Детската престъпност, която напоследък, особено в някои слоеве на обществото, се използва твърде много, налага доста сериозна промяна в цялата система. Много сериозно се осъжда и въпросът за Детската педагогическа стая, начинът по който тя трябва да бъде организирана, по който трябва да се работи и как би могла да се изчисти.

Това е проблем, който е много сложен, той не засяга само България. Търсим опита на чужбина, но дали ще успеем или не, е въпрос на бъдеще.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Госпожа Димова, доволна ли сте от отговора на министър Данов?

ВИКТОРИЯ ДИМОВА: Да, благодаря, господин Данов, че не отказахте. Колеги, аз смятам, че трябва да помислим малко повече по Закона за малолетни нарушители. Ще ви моля в нашето трудно парламентарно време все пак да намерим и необходимото време за корекции, които смятам, че трябва да се извършат.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата народният представител Методи Недялков за поредното питане към министъра на вътрешните работи.

МЕТОДИ НЕДЯЛКОВ: Господин председателстващ, дами и господа народни представители, уважаеми господин министър на вътрешните работи! Моето питане е свързано с четиридесетгодишните безрезултатни усилия до този момент на гражданин Димитър Иванов Стоянов - мой избирател в столичната община "Оборище", да научи причините и обстоятелствата, при които е загинал неговият баща Иван Водиченски.

Ще разкажа тази история с няколко думи, поне толкова, колкото се знае за нея. Иван Водиченски е бил снабдител-домакин на карантинно-здравен пункт край Рудозем, близо до гръцката граница. В този пункт са приемани гръцки партизани след края на Гражданската война. През месец май 1950 г. на сина му Димитър Иванов Стоянов е било съобщено да получи тялото на своя загинал баща. Когато е получил тялото, синът е установил, че е имало прострелни рани в гърдите. Два дни след това му е бил предложен медицински протокол, от който се разбира, че загиналият е пострадал при ужасна транспортна злополу-

ка, вследствие на което и главата му е била смазана. Установявайки пълното несъответствие между това, което е видял синът и така полученото официално сведение, той се заема да разбере при какви обстоятелства е загинал баща му.

Както разбирате, това не е дало досега никакъв резултат. Напротив, той е бил многократно заплашван и нееднократно санкциониран.

Нещо повече. Две-три години след това той е получил документ от асеновградската болница, в който се твърди, че по време на транспортната злополука на този ден не е имало пострадало лице с такова име. Получих бележката от господин министъра, адресирана до Бюрото на Великото Народно събрание, в която се съобщава, че няма никакви данни в архива на Министерството на вътрешните работи относно този случай. Искам да кажа, че това съдържание не ме изненада ни най-малко. Преди всичко, господин министре, на всички е известно, че сте министър на това ведомство едва от три и половина месеца. На всички е известно, че това министерство беше свързано с репресивната машина на тоталитарната комунистическа власт в продължение на толкова много години, то беше организирано и неговият апарат служеше преди всичко точно за това.

Съдържанието на вашето писмо не ме изненадва, защото самият аз преди известно време по повод на една парламентарна задача имах възможност да прегледам няколко дела от секретния архив на Държавна сигурност.

Например на следствено дело на граждани на корицата на папката имахме залепена бележка, подписана от капитан Цветанов, която гласеше следното: "На 27 февруари 1962 г. не са намерени никакви документи, подлежащи на унищожаване." Съобщавам това, адресирано и към Комисията по досиетата на народните представители.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Недялков, ограниченията се все пак със случая, за който задавате въпроса.

МЕТОДИ НЕДЯЛКОВ: Известно е и това, че има един друг архив, който се нарича секретен архив на БКП-БСП. Ето защо, смятайки, че в този архив могат да се намерят извънредно много истински данни за миналото, именно за това минало, от което всеки български гражданин има нужда, предлагам Бюрото на Великото Народно събрание на основание чл. 49, точка 4 от Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание на следващото пленарно заседание на 16 април 1991 г., вторник, да бъде включена точка в дневния ред за решение на Великото Народно събрание на основание за осигуряване на достъп на Подкомисията по парламентарен контрол за човешки права до секретния архив на БКП-БСП.

ГЛАСОВЕ ОТ БСП: Няма такъв архив. Вие нищо не знаете.

МЕТОДИ НЕДЯЛКОВ: Уважаеми дами и господа, докато аз съм народен представител ще направя всичко възможно, надявам се с ваша помощ, и докато съм ръководител на Подкомисията по парламентарен контрол за човешките права да попадна в този архив, и то не само заради почитта ми към синоното чувство на господин Димитър Стоянов, не само заради поколението на 18-те хиляди безследно изчезнали от края на 1944 г. до месец януари 1946 г., заради моите деца и вашите деца и заради вярата и надеждата на българския народ, че занапред и завинаги ще живея в една правова държава. (*Ръкопляскания.*)

Господин председателстващ, с ваше разрешение, моля да бъде освободен от задължението министърът на вътрешните работи господин Данов да отговори на въпрос, на който не може да отговори.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Все пак, ако министър Данов иска да вземе думата, ние не можем да му забраним. Има думата господин Данов.

МИНИСТЪР ХРИСТО ДАНОВ: Господа народни представители, днес имах среща с турски журналисти, които правиха интервюта и пресконференции и им заявих, че откакто ние сме на власт - новото "правителство на надеждата" - България е една правова страна и се надявам, че тя ще бъде правова и занапред и че единственото нещо, което ще ръководи действията на правителството, ще бъдат поставени под закона, законът ще бъде винаги над нас. Така че пожеланията на народния представител в случая бяха доста сполучливи, но на отворена врата.

Съжалявам, че не мога да дам никакви данни за убийтия. Дали той даже е убит - и това не знаем. Знаем само, че е починал. В Министерство на вътрешните работи няма абсолютно никакви данни. Два пъти съм карал специалиста, който се занимава с архивите - няма. Когато няма нещо, то не може да се намери.

Съжалявам, че не удовлетворявам с отговора. Сега с изменението на 38 постановление ще можете по съдебен ред да установите даже и причините, поради които това лице е загинало, ако е загинало. Но това, което вие казахте преди малко, се различава от това, което е написано. Ако имате някакви нови допълнителни данни, които бихте ми казали, дайте да ги сложим и тях вътре, и да търсим откъде е и как е.

Съжалявам, че не мога да ви отговоря. Повече съжалявам за убийтия човек. Но това е време, за което всички съжаляваме и се надяваме, че няма да се повтори.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Велко Вълканов има питане.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Уважаеми колеги, преди няколко месеца ние приехме Закон за борба със спекулата. Този закон беше необходим, защото спекулата създаде изключителни трудности в снабдяването на населението със стоки от първа необходимост. Тя съдействуваше освен това за засилване на инфлационните процеси в нашата страна. На трето място, доведе до натрупването на значителни по обем нетрудови доходи.

Искам да попитам какъв е ефектът от приложението на този закон? Оправда ли се той, съществува ли все още необходимостта той да действа? Успя ли нашата държава да разкрепости стоковия фонд на страната? Изобщо какъв е в крайна сметка резултатът от действието на този закон?

Искам специално да подчертая, че този въпрос беше поставен преди много време, но за съжаление едва днес той се поставя в дневния ред.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Данов, имате думата.

МИНИСТЪР ХРИСТО ДАНОВ: Господин Вълканов, наистина положението със спекулата или със съхраняването на стоки, задържането на стоки от средната номенклатура, както се нарича сега, това са стопанските ръководители с оглед да се получат по-високи цени на всякакъв вид продукти, е една борба, която е много сериозна. Ще ви кажа, че органите на Министерството на вътрешните работи, ако това ви интересува, правят ежеседмични и ежедневни проверки и получавам сведения къде, какво количество е произведено, какво количество е задържано и какво количество стоки има в складовете. Правим нещо повече, тъй като спекулата като спекула трудно може да бъде през частния сектор, правят се проверки и на частните магазини, за да се разбере откъде са купили стоката, защото много често явление е стоката да се купува директно от производителя, да минава по линията на частния продавач и по този начин да се реализират незаконни печалби от самите производители или от хората, които имат възможност да бъдат близко до тези стоки. Сега мъчно можете да намерите някой магазинер, който да бъде начетен, тъй като стоката, която той притежава, се изнася, внася се равностойността и я продават на черно.

Точно тази продажба се следи много внимателно. Сведенията, които получавам, се изпращат на съответните министри. Те какво ще предприемат понататък, е тяхна работа, а не на Министерството на вътрешните работи. Това са грижите, които полагаме, и те са доста сериозни за цялата страна, а не само за София.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Вълканов, доволен ли сте от отговора?

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: *(от място):* Да.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ГИНЬО ГАНЕВ: Народният представител Владимир Джаферов има питане към министър Данов.

ВЛАДИМИР ДЖАФЕРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги! Моето питане беше зададено преди около месец и половина, но в срока, в който трябваше да се отговори, поради мое уважително отсъствие е прескочено и сега му дойде редът.

Мисля, че въпросът, който отправям към господин министъра, е актуален и в момента, защото такива неща продължават да се вършат.

Уважаеми господин министър, при срещата си с членове и симпатизанти на БСП, проведена на 1 март в гр. Сандански, председателят на Висшия партиен съвет господин Александър Лилев е бил охраняван освен от служителите на цялото районно управление на МВР, така също и от специалния отряд за охрана "Червените барети".

Питам ви: те на кого са подчинени - на Висшия партиен съвет или на Министерството на вътрешните работи?

Второ, кой заплаща тази охрана - БСП или българският народ?

Трето, известно ли е на господин министъра, че при всички тези срещи на върхушката на БСП в Пиринска Македония се вдига на крак цялата районна Дирекция на вътрешните работи въпреки деполитизацията на вашето министерство? Докога ще се всява страх сред населението и ще се спекулира с роднинските връзки на БСП с Министерството на вътрешните работи? *(Единични ръкопляскания от опозицията.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата министър Данов.

МИНИСТЪР ХРИСТО ДАНОВ: Господин Джаферов, "Червените барети" са в състав 180 души всичко. Намират се в София, при двореца "Врана". Те стоят там и могат да бъдат изпратени някъде единствено по мое писмено нареждане. Никой въобще няма право да се разпорежда с тях. "Червените барети" не са ходили да придружават никого и не са посрещали никого. *(Ръкопляскания от мнозинството.)* Това ви го заявявам твърдо. "Червените барети" бяха използвани преди около 20 дни за разоръжаването на отвлечения съветски самолет в Бургас. Това е единствената им последна акция. Сега имам намерение обаче да ги ползвам по-активно, пак с моя изрична разпоредба, при тези групи, които си упражняват силата и уменията да ограбват българските влакове в гара София, за което използвам трибуната, да го съобщя.

Така че по отношение на "Червените барети" много ви моля друг път внимателно се осведомявайте дали това, което казвате или не казвате, е вярно. *(Смях сред мнозинството.)*

Що се касае до посрещането на Александър Лилев в Петрич, вече имаме възможност да говорим един път.

ВЛАДИМИР ДЖАФЕРОВ: *(от място):* Говорим за Сандански.

ВЕНЦЕСЛАВ МЕДАРСКИ: *(от място):* Не са нещата така, както вие ги казвате.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Медарски, седнете си на мястото и недейте да се обажда от залата.

МИНИСТЪР ХРИСТО ДАНОВ: И други партийни ръководители са били придружавани неправомерно от милицията. Могат да бъдат охранявани само Председателят на Републиката и министър-председателят. Всички останали са без охрана, освен ако искат да имат лична охрана. Трето лице, нямащо никакви правомощия, за което случаят се разследва и ще бъде наказан, е наредило да се извърши това придружаване по старите способности. С това проблемът смятам, че се изчерпва. Занапред, ако няма друго специално нареждане, придружаване от милицията към когото и да било няма да има. Обаче, когато има обществено събиране на хора, обществена дейност или нещо друго, при всички случаи милицията ще бъде присъстваща. Ние няма да допуснем никакви сбивания, никакви разправии и никакви хулигански прояви. И едните, и другите, трябва да бъдат добре запознати с тези проблеми и да знаят, че милицията действа еднакво както към сини, така и към червени, така и към зелени, както и към другите такива неизяснени цветове, които сега стоят на небосвода. *(Смях и ръкопляскания от мнозинството.)*

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Джаферов, доволен ли сте от отговора?

ВЛАДИМИР ДЖАФЕРОВ: Аз ще бъда съвсем кратък, понеже господата отляво ръкопляскаха. Знам, че тези които са придружавали господин Лилев, не са от поделението, което е в София. Те са от един отряд, който е към Районна дирекция на МВР - Благоевград, и носят същата униформа. Как се казват и какъв е номерът на поделението, аз не зная, но целият град е видял тяхното присъствие и тяхната униформа.

От останалата част на отговора съм доволен.

ЕЛЕНА КИРЧЕВА *(от място):* Може ли реплика?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Не може реплика, госпожо Кирчева, процедурата не разрешава.

ЕЛЕНА КИРЧЕВА: Жалко.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има думата за питане господин Александър Попов.

АЛЕКСАНДЪР ПОПОВ: Уважаеми господин председателстващ, уважаеми колеги, уважаеми господин министър! Моето питане, предоставено преди повече от два месеца в Бюрото на Народното събрание, касаеше едно криминално събитие. Оттогава измина доста време и може би обстоятелствата също са се променили. Събитието засягаше завод "Роботика", бивш "Оптикоелектрон" до неотдавна към отбранителната промишленост към Министерството на народната отбрана.

Първата гражданска ревизия, която се прави на този завод миналата есен - ноември и декември, от Дирекцията за държавен и финансов контрол в Парзджик открива значителни злоупотреби в това предприятие. На 24 декември, Бъдни вечер, вечерта към 9 часа пламва пожар, който унищожава значителна част от документацията в помещението на финансовата ревизия и на съседните помещения на счетоводството, в резултат на което са унищожени важни документи. Направената бърза експертиза от противопожарната охрана доказва умишлено предизвикан пожар и още на другия ден е завелено следствено дело.

Моето питане, отправено някъде, доколкото си спомням, към края на януари, искаше да обърне вниманието на ръководството на Министерството на вътрешните работи върху обществената значимост на това престъпление, още повече, че до края на януари никакъв резултат от следствието нямаше. Доколкото ми е известно и досега от следствието, което се води от следователи на Министерството на вътрешните работи от районното управление във Велинград, няма резултат.

Аз исках да обърна внимание на Министерството на вътрешните работи да окаже спешна помощ на следствието. На един подобен въпрос по-късно уважаваният господин министър Данов отговори, че той не се отнася вече до Министерството на вътрешните работи, тъй като Главното следствено управление преминавало към друго ведомство. Сега аз актуализирам въпроса си, като питам, Главното следствено управление към кого е все пак и кой трябва да се намеси, за да се открият най-сетне престъпниците и да получат своето заслужено наказание?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Данов, имате думата.

МИНИСТЪР ХРИСТО ДАНОВ: Дами и господа! Един въпрос, който изглежда, е предварителен и по който трябва да се разберем, защото често се повтаря.

Главно следствено управление и следствието въобще все още формално стои при нас. Но откакто аз станах министър на вътрешните работи, бидейки дълги години адвокат и знаейки как се постигат доказателствените средства чрез следствието, реших, и в неговата дейност не се бъркам. Вие си спомняте зловещата слава на следственото отделение, когато можеха да ви накарат да признаете всичко, каквото следователят си иска. В това отношение свободата на действие на следствените органи е съвсем гарантирана по отношение намесата на когото и да било.

Господин Попов ми се оплака и аз се обадих на генерал Кацамушки, който е шефът на Главно следствено управление, с молба да се ускорят дейностите. Но аз не съм в състояние, не бих искал и няма го направя, даже с риск да ми гласувате недоверие, да се намеся в работата на следователите. Това значи да стане против моето разбиране, а един път човек почне ли да се меси някъде в нечия следствена работа, аз не виждам къде ще бъде границата на това и оправданието, което ще спре или няма да спре намесата ни вътре. По-добре е да бъдем сигурни, че следствените органи работят бавно, но добре, отколкото да работят бързо, но под влиянието или под натиска на този или онзи.

Това е, което мога да ви кажа и съжалявам, че по този начин трябва да ви отговоря.

Преди това имах един друг въпрос и доста спорехме къде точно юридически подлежи следствието. Следствието, юридически погледнато, формално е към Министерство на вътрешните работи, но реално за мен то е отделено. Единствената връзка, която сега съществува, е бъдещата уредба на правната система, при която ще се търси начин как полицията да изпълнява част от следствените действия и кога те ще преминат вече в по-висшата форма на съдебното следствие.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Попов, доволен ли сте? (*Александър Попов от място: доволен съм.*) Доволен сте от отговора.

Народният представител Шакир Поюков има питане. Няма го. Илич Цветков има думата.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: Дами и господа народни представители! Моето питане се основаваше на конкретен повод и то беше една публикация във в. "Демокрация" и сведения, които получих от моите избиратели от град Етрополе. Става въпрос за превишаване на правомощията и своеволията на служителите на Министерството на вътрешните работи в град Етрополе, единият от които е и осъждан за подобно нещо. След това дело, след като той е осъден, отново са последвали подобни деяния.

Моя въпрос не е свързан само с тези конкретни деяния. Моят въпрос е свързан с това, как МВР ще спечели новото си име, как ще спечели обществената поддръжка, защото като институция е изключително необходима на тази държава. Но МВР трябва да придобие нов облик, а нов облик с превишаване на служебните права, нов облик с оставане на служба на хора, които са осъждани, аз смятам, че не може да се постигне. И затова и зададох този въпрос и желая господин Данов да отговори тук пред нас, какво е неговото виждане.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Данов, имате думата.

МИНИСТЪР ХРИСТО ДАНОВ: Моето виждане е съвсем ясно. Споделям това, което ви казах. Според мен още от първия ден, когато влязох в това министерство, беше, че нашата полиция или милиция, аз предполагам, че ще я кръстите полиция, трябва да бъде такава, каквато е английската полиция, на която човек вярва, да се позовава, а не да се плаши.

В това отношение трябва да кажа, че откакто това министерство се управлява от мен нямам оплаквания за такива действия. Там, където е имало някакво оплакване, този, който е извършил действието, е бил наказан. Това ще бъде и занаят така.

Мъчно могат да бъдат сменени всички служители в Министерството на вътрешните работи. Някои искат цялото министерство да бъде махнато и да го изградим отдолу нагоре. Това ще бъде идеалното. Само че откъде ще намерим всички специалисти, не знам. Някои хора смятат, че всеки може да бъде специалист и правят назначавания в министерството, но то си е тяхна работа. От друга страна, мъчно може да се каже как едно министерство като нашето да бъде ефикасно и добре управлявано с бюджета, който вие имахте удоволствието да гласувате - такъв бюджет, при който 10 700 души ведомствена милиция и пожарникари миналия месец щяха да останат без работа, защото нямаше кой да им плати. Сега предстои същото да се случи като тогава, сега, този месец, защото отделните предприятия, които трябва да плащат на ведомства, не внасят пари. Можете да си представите, един летищен комплекс с 370 души ведомствена милиция отказва да плаща, защото няма пари - летище "София". Ще бъдем принудени да ги уволним, защото няма как да им плащаме и кой как ще пази и какво ще пази не знам, после се оплаквайте, че престъпността се е увеличила, че 4-5 пъти се е увеличила. Някои от народните представители ме обвиняват, че съм виновен като некомпетентен, искат оставката ми, която с удоволствие ще ви дам всеки момент, даже и сега, ако пожелаете. Но това е истината, господин Цветков. Това е истината. Мъчно се сменят хората.

Там, където има някакво престъпление или някакво действие, веднага човекът е наказван.

Аз наказвах по погрешка един, а дали беше грешка не съм сигурен, тук опипяха орталъка хората, особено журналистите. Изкараха ме виновен, че аз съм набил тази жена. Но така или иначе това няма да се случи. Откакто съм в това министерство твърде много хора могат да ви потвърдят, сблъсък между страните не е имало. Тук-там е имало сбивания, но са били разтървавани. Там, където някой милиционер, независимо на какво основание посегне да бие даже частно лице (вчера имаше една заповед, която съм подписал) го отстранявам и го пращам на Военната прокуратура да се разправят с него. Бяха се били той беше милиционер с униформа. Това ще го следвам навсякъде, всички милиционери в България да го чуят. Този, който е побойник, няма място в Министерството на вътрешните работи. Когато не е побойник, ще го защитавам на общо основание, защото ние наистина се нуждаем от една силна и здрава милиция... (*Частични ръкопляскания.*) Но не само да казваме, че искаме силна и здрава милиция, а да я подкрепим и непрекъснато да я корим, че не върши работата... (*частични ръкопляскания*), не непрекъснато да викаме, че са еничари и предатели, а да влезем в тяхното положение, да разберем какво представляват, колко трудно се оправят с този обществен ред, когато 5000 души са по-малко, отколкото трябва да бъдат. Има села, има градове, в които двама милиционери пазят целия град. В България се падат средно на 912 души български граждани един милиционер.

В Англия на 316 души граждани се пада един полицай. Кажете ми как се оправя общественият ред? Някъде е невъзможно да се оправя този ред.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Цветков, доволен ли сте от отговора на министъра? Имате думата, но съвсем кратко.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: Господин Данов, това, което казахте, ми вдъхна надежда, че Народното събрание ще защити бюджет, който е необходим на Министерството на вътрешните работи, но въпреки всичко не чух конкретния отговор - тези, които са осъдени, имат ли място в Министерството на вътрешните работи и за да завърши, конкретно настоявам всички лица, които са извършили подобни деяния и са осъдени за тях смятам, че трябва да бъдат отстранени. В никакъв случай не смятам, че Министерството на вътрешните работи трябва да бъде изцяло пречистено и да се създава нов апарат. Всички честни хора, които работят в апарата на това ведомство, трябва да останат там, защото в противен случай означава да се лишим от професионализъм, а професионализъм не се изгражда лесно.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Има въпроси към министър Спиров. Има думата народният представител Денчо Цоневски.

ДЕНЧО ЦОНЕВСКИ: Уважаеми колеги, уважаеми господин министър! С решение на бившия изпълнителен комитет на Окръжния съвет - Русе, през 1985 г. се избира площадка в землището на община Вятково, между населените места Вятково, Писанец и Цар Калоян за строителство на екарисаж.

По етапен ред се подготвят необходимите документи за строителство и същото започва през 1988 г. с изграждането на път до определената площадка, като общините са поставени пред свършен факт. Естествена е реакцията на населението от засегнатите селища, чието мнение никой не е поискал, въпреки че става въпрос за строителството на обект с екологично значение. Спирането на започналото строителство по наше мнение и по мнението на населението от град Вятково, Цар Калоян и село село Писанец се налага по много причини, които са изложени в питането и аз няма да ги съобщавам.

Въпросът многократно е поставян пред бившето ръководство на Министерството на околната среда, обсъждано е в ръководството на Постоянната комисия по опазване на околната среда, но независимо от становището на комисията за спиране на строителството, въпросът досега не е решен от Министерството на околната среда.

Естествено, господин министър, възниква въпросът, наложително ли е строителството на този екарисаж, когато в сега съществуващия е монтирана вносна инсталация, която гарантира 95 на сто обезмиряващ ефект и отговаря на изискванията за опазване на околната среда? Толкова ли сме богати в настоящия момент, за да си позволим лукса за ново строително разточителство, решено кабинетно преди години от Бюрото на Министерския съвет?

Господин министър, молим за вашето мнение и най-вече за съдействие да бъде спряно по-нататъшното строителство на екарисажа на определената площадка.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Спиров, имате думата за отговор.

МИНИСТЪР БОРИС СПИРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги народни представители! С разпореждане 25 на Бюрото на Министерския съвет от 1986 г. (чета годината, за да са паясно колегите в залата до кое Народно събрание трябваше да се отпрати това питане) се възлага на "Ветеринарно дело" да изнесе екарисажа, действащ в град Русе. В изпълнение на горното разпореждане бившият окръжен народен съвет - Русе определя площадка в землището на посочените селища. Необходимият терен за площадката и пътната връзка вече е отчужден. До момента са направени 1 700 000 лв.

разходи за новата площадка, в това число за изграждане и на пътната връзка, заплащане на земята от селскостопанския и горския фонд, проектантски разходи и други. Стойността на обекта по проектометна документация възлиза на около 14 000 000 лв. С реалната промяна на цените на строителните материали стойността ще надхвърли 100 000 000 лв. В екарисажа в град Русе е монтирана обезмирисителна инсталация (внос от Холандия) на стойност 1 200 000 лв., която ще осигури висок обезмирисяващ ефект. С докладна записка от 15 март миналата година до Министерския съвет Комитетът за държавен и народен контрол, Министерството на околната среда и Министерството на земеделието и хранителната промишленост, както и "Ветеринарно дело" предлага да се преразгледа точка 8 от Разпореждане 8 от Разпореждане 25 от 1986 г. и да се спре изнасянето на екарисажа от град Русе. Бившият Министерски съвет не е дал отговор на този въпрос. Министерството на земеделието и хранителната промишленост поддържа становището за преразглеждане на точка 8 на Разпореждане 25 на Министерския съвет и предлага той да възложи на Министерството на околната среда да извърши проверка на ефективността на действащите пречиствателни съоръжения, монтирани в екарисажа на град Русе. Въз основа на становището на Министерството на околната среда, Министерският съвет следва да разгледа въпроса и да излезе с окончателно решение. Такова становище на Министерството на околната среда до този момент не е получено в Министерския съвет.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: *(Обръща се към народния представител Денчо Цоневски):* Доволен ли сте от отговора на министъра?

ДЕНЧО ЦОНЕВСКИ *(от място):* Да.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Маньо Манев има питане към министър Спиrow. Тук ли е?

МИНИСТЪР БОРИС СПИРОВ *(от място):* Аз съм отговорил на това питане.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Да? Още по-добре. Любен Корнезов има думата от името на група народни представители.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Господин председателствуваш, нашето питане беше отправено на 7 февруари. Мина повече от два месеца, но по принцип не е изгубило своята актуалност.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: По-добре късно, отколкото никога. *(Оживление в залата.)*

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Група народни представители от Ямболския избирателен район отправяме своето питане, което според наше виждане има едно принципно значение (чета дословно): "Както е известно от средствата за ма-

сова информация в предприятие "Родона" - град Ямбол, група работници, членуващи в Конфедерацията на труда "Подкрепа" (по списък 37 към тази дата, разбира се, когато направихме питането, от 400) на 10 януари 1991 г. около 5 часа сутринта завземат предприятието, насилствено отстраняват въоръжената охрана и окупираат територията му.

Те не допускат до работа останалите работници и служители, като ги заплашват със саморазправа. Част от окупаторите са въоръжени с ножове. В района на предприятието, в което се съхраняват хранителни продукти и според естеството си е под особен режим, влизат десетки хора, които не са от персонала, включително и от други райони. Предприятието практически не работи повече от 10 дни и ямболските граждани са лишени от минималните си купонни дажби.

Президентът на Конфедерацията на труда "Подкрепа" - Константин Тренчев, и неговите емисари неколккратно посещават град Ямбол и пребивават с дни на окупираната територия.

Константин Тренчев публично е заявявал, че е свалил министър-председателя на България и е назначавал министри, а какво означава за един директор. Под ултимативните искания на лидери от Конфедерацията на труда "Подкрепа" правителството и Министерството на земеделието и хранителната промишленост за 12 дни издават 4 взаимно изключващи се заповеди.

Във връзка с това, господин министър, имам следните въпроси към вас:

Първо, разпореждал ли ви е по телефона министърът на вътрешните работи Христо Данов в присъствието на говорителя на Конфедерацията на труда "Подкрепа" Кръстю Кръстев да уволните директора на предприятието и чрез кое лице вие изпълнихте това разпореждане? Представителите на Конфедерацията на труда "Подкрепа" дава ли ли са 15-минутен срок на господин Драганов, заместник-министър, да напише и подпише заповед 27 от 10 януари 1991 г.?

Второ, по ваше разпореждане изпращана ли е анкетна комисия от експерти да проверят случая на място и какви са нейните констатации? Имахте ли предвид резултата от тази проверка при издаването на заповед 27 от 10 януари 1991 г. или издаването ѝ става под диктата на Конфедерацията на труда "Подкрепа"?

Трето, проведено ли беше съвещание на 14 януари (т.е. три дни след това) на ръководството на ръководеното от вас министерство, изслушан ли беше докладът на комисията, извършила проверка? Взето ли беше единодушно решение на всички участващи в съвещанието, включително и вашето, да се издаде Заповед 30 от 14 януари 1991 г., с която се отменя предходната заповед ?

Заявихте ли пред 70 работника от това предприятие, че за вас случаят е приключен и правдата е възтържествувала?

Четвърто, под чий ултиматум се издаде телеграма от 20 януари 1991 г. на господин министър-председателя Димитър Попов, огласена от Българското радио и телевизия, а два дни след това - разпореждане на Министерския съвет с телекс 0300-18 от 22 януари 1991 г. и въз основа на кои текстове от закона, за да се стигне до нова заповед 46 от 21 януари, отново подписана от господин Драганов?

Господин министър, въз основа на кой текст от закона вие полижихте подписа си заедно с господин Трейчев и Петков на 27 януари 1991 г. да не се търси съдебна и административна отговорност от виновниците? Нима законите в страната не действуват във вашето ведомство?

Ние не защитаваме и нямаме намерение да защитаваме личността на директора, а интересите и волята на мнозинството от трудовия колектив и законността.

Ние, подписалите се депутати, ще подкрепяме това правителство в неговите усилия, но ще преоценим доверието си към него, ако то предприема стъпки под ултиматума на патологично жадни за власт катоновци, в разрез със законността, справедливостта и човешкия морал. Искам тук да подчертая лично своето уважение към министър Спиров.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩИ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Корнезов, много въпроси поставяте в едно питане... Заповядайте, господин Спиров.

МИНИСТЪР БОРИС СПИРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги! Аз няма да правя предварително изложение, директно ще отговарям на многото въпроси.

Първо, не може да става дума въобще за даване на някакви разпореждания от страна на господин Данов като министър на вътрешните работи. Аз съжалявам, че господин Данов си излезе, той след като отговори на въпросите, явно има ангажименти, но това може да се провери. Не става въобще дума за даване на разпореждане от страна на министър Данов за неща и разпореждания, които са само в моята компетентност като министър на земеделието и хранителната промишленост. Искам да отбележа и следното. Господин Корнезов спомена дати и аз ще ги повторя, за да разберем точно за какво става дума.

Телефонен разговор между господин Данов и мен се проведе сутринта на 10 януари 1991 г. Бях информиран от него за наличието на острия социален конфликт в предприятието "Родопа", Ямбол, който конфликт всеки момент може да излезе от контрол и да се стигне до сблъсък с непредвидими последици. Ин-

формацията ми беше подадена от регионалната Дирекция на милицията в Ямбол, което гарантира нейната достоверност. По време на разговора ми с министър Данов действително присъствуваше господин Кръстев от Конфедерацията на труда "Подкрепа". След получената информация за мен отстраняването на директора на предприятието беше единствен изход за прекратяване на този конфликт. Затова издадох разпореждане за отстраняването на директора Симеонов по направеното предложение. Не съм присъствувал на разговор между представителите на тази синдикална организация с господин Драганов - заместник-министър, и въобще в последствие се разбра, че никой не е давал нареждане от страна на Конфедерацията на труда "Подкрепа" на господин Драганов. Още по-малко за 15-минутен срок да се изготви заповедта.

По втория въпрос. От представените документи като искане за прекратяване на трудов договор с директора на предприятието "Родоп", Ямбол, по реда на чл. 330 от Кодекса на труда, действително не бяха посочени конкретни нарушения. Нямаше и приложени документи, от които да се направят категорични изводи за извършени нарушения по цитирания текст от Кодекса на труда. Това наложи да се извърши проверка на място от специалисти на министерството.

Самата проверка е направена на 9 януари в присъствието на представители на две синдикални организации в предприятието. Материалите от проверката се обработваха на 10, 11 и чак на 14 същия месец ръководството на министерството на колегиум обсъди представения доклад от извършилите проверката специалисти.

В приетите решения изрично се посочва, че не са констатирани системни нарушения на трудовото законодателство, няма виновно неизпълнение на колективен договор и бюрократично отношение към нуждите на трудещите се, за които персонална отговорност да носи Симеонов. Има неизпълнени задължения от страна на администрацията, които фигурират в двустранното споразумение със синдикалната организация от началото на 1990 г. Основните възражения на работниците от синдикалната организация "Подкрепа" в предприятието са свързани с тежките условия на труда в предприятието, чиято основна материална база е строена през 1937 г. При издаването на заповед 27 от 10 януари докладът на специалистите, извършили проверката, не беше готов по това време и затова не е взет под внимание. Упражняване на диктат при издаването на посочената заповед от страна на Конфедерацията на труда "Подкрепа" няма. Основните съображения за издаването на заповед 27 изложих преди малко.

По третия въпрос. На по-голямата част от третия въпрос, свързан с разискванията по представения доклад за извършената проверка, вече дадох отговор. Мога само да добавя, че при взетото решение от ръководството на министерството въз основа на фактически констатации логично следваше отмяната на заповед 27, която беше издадена на 10 януари при наличието на правна възможност за това. Пред представителите на Конфедерация на независимите синдикати в България в предприятие "Родопа" - Ямбол, действително поех ангажимент ръководството на министерството внимателно да проучи доклада и материалите от извършената проверка и на тази основа да се формира решение за възникналия конфликт.

На 20 януари, както спомена господин Корнезов, може би той не знае, но аз не бях в България. Затова не съм в състояние да отговоря на въпроса, имало ли е ултиматум и от кого, за да се стигне до изпращането на телеграма от Министерския съвет до временната управа при Общинския народен съвет - Ямбол. Също така поради отсъствието ми не съм участвувал по посочената вече причина в допълнителните срещи и разисквания с представителите на Конфедерацията на труда "Подкрепа", които са довели до издаването на телекс 030018 от 22 януари 1991 г. Въз основа на този телекс господин Драганов, който естествено ме заместваше по време на пребиваването ми в чужбина, е издал заповед 46 от 22 януари 1991 г., с която отново е прекратен трудовият договор с директора Симеонов. Дълга да кажа, че аз съм застанал категорично зад заповедта на господин Драганов.

По петия въпрос, който всъщност е същността на конфликта, след подписването от мен споразумение, съвместно с господата Петков от Конфедерацията на независимите синдикати в България и Тренчев се отстранява директора Симеонов. Това естествено не почива на законов текст. Споразумението намира опора в подписаното политическо споразумение между партиите, представени в парламента, и тристранното споразумение, подписано между правителството и двата синдиката, с което се гарантира социалният мир в страната и провеждането на икономическа и политическа реформа. Ако се твърди, че подписаното от мен тристранно споразумение противоречи на закона, същата констатация може да се направи и за политическото споразумение и това за гарантирането на социалния мир, тъй като в конкретния случай съм се придържал към принципите, залегнали в тези документи. И сега съм убеден в това, че съдебните спорове за обявяване на незаконност на стачки, както и последиците от тях, не могат да гарантират спокойствието и гражданския мир, а ще бъдат катализатор за нови спорове и конфликти.

Искам да заявя пред господа народните представители, че цигираната дата 20 януари говори, че от този момент след подписването с господата Петков и Тренчев и министъра на земеделието трудовият конфликт там е прекратен. Аз съжалявам, че този въпрос се повдига отново и искам да напомня, че по смисъла на Указ 56 фирмата в Ямбол много отдавна трябваше да си избере генерален директор. Това не е направено до ден днешен.

Аз не искам да правя обобщения, но ако трябва и това напрежение възникне отново, готов съм да отговарям и да направя съответните обобщения кому е изгоден подобен конфликт.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Корнезов, доволен ли сте от отговора? Заповядайте, имате думата.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Още веднъж искам да изразя уважението си към министър Спиrow, ни най-малко не съм искал да го засегна като личност или ръководството на министерството. Но все пак, господин министре, моля да ми дадете ясен отговор, коя заповед е правилна и законосъобразна - тази от 14 януари, 30 или последната заповед 46 от 22 януари 1991 г.

Трябва да има законност. Ако ние не се възпирарим всички срещу екстремизма, ще ни помете всички. Разберете го.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Корнезов, аз мисля, че министърът подчерта, че законосъобразна е заповедта от 22 януари. Аз така разбрах. Това е последната заповед.

Въпрос-питане към министъра на земеделието от господин Христо Христов относно социалното напрежение в трудово-производителните райони на страната ни и понеже то се връзва с друго питане - на господин Хасан Алиев относно мерките за повишаване материалната заинтересованост на тютюнопроизводителите, може би двамата да поставите питанията заедно и господин министърът да отговори едновременно. Заповядайте.

ХАСАН АЛИЕВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги, уважаеми господин министър! През последните години се наблюдава тревожна тенденция на рязко намаляване на производството на ориенталски тютюн. Това доведе до значително намаляване на валутните приходи на страната. Основна причина за това е незадоволителното заплащане на тежкия физически труд на тютюнопроизводителите. Цените на стоките от първа необходимост, както и цените на материалите и услугите за тютюнопроизводство се повишиха неколkokратно при запазване монополното право на стопанското обединение "Булгартабак" да изкупува тютюна при незначителна промяна в изкупните цени. Този анахронизъм постави в много тежко положение тютюнопроизводителите в нашата страна. Какви мерки предприема Министерството на земе-

делието и хранително-вкусовата промишленост за повишаване на материалната заинтересованост на тютюнопроизводителите? Ще се включи ли държавна фирма "Булгартабак" в списъка на фирмите за демонополизация?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Христов, може би да зададете въпроса си, за да може господин министърът да отговори едновременно.

ХРИСТО ХРИСТОВ: Тъй като по време и двата въпроса датират от доста отдавна и нещата практически са се променили от фактическа гледна точка, аз ще резюмирам въпроса, който лежи в основата на моето по-дълго питане.

При променената картина в страната ни след отпирищването на цените, господин министре, мислите ли, че това специфично производство, което засяга интересите на стотици хиляди български семейства тютюнопроизводители, цените на изкупения тютюн могат да останат в рамките на получените досега средства и от гледна точка на дължима справедливост - първо социална, второ на икономическите интереси на държавата, която е призвана да стимулира развитието на тютюнопроизводството у нас - държавата не трябва ли да изплати допълнителна сума за всеки изкупен килограм тютюн, тъй като това производство има характер на едногодишен цикъл и с получените средства от семействата на тютюнопроизводителите те не са в състояние да изхранят своите семейства до септември - октомври, когато ще започне новата изкупна кампания. Това е фактическият моят въпрос.

МИНИСТЪР БОРИС СПИРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги народни представители! Както е известно от отговора, който дадох на този въпрос още на господин Полюков преди известно време за равнището на изкупните цени и другите извънценови стимули за ориенталските тютюни - реколта 1990 г., е сключено споразумение от 30.11. между Министерството на земеделието и хранително-вкусовата промишленост и тютюневите производители, както и стопанското обединение "Булгартабак". Споразумението беше сключено при действащите на този етап конкретни икономически условия и това е съвършено правилно, понеже се касае за тютюн от реколта 1990 г. Съобразявайки се обаче с темпа на инфлация и справедливите искания на преките тютюнопроизводители, по настояване на Министерство на земеделието беше включено в това споразумение точка, с която се регламентира, че от допълнителния фонд, включващ увеличените изкупни цени и надбавки за планински и полупланински условия стопанствата следва да изплатят на преките тютюнопроизводители, не по-малко от 65 на сто от размера на увеличението.

Действително след повече от два месеца от сключване на споразумението изкупуването на по-голямата част от тютюна - реколта 1990 г. с влизането в

действие на постановление 8 на Министерския съвет от 1991 г. и другите нормативни документи икономическите условия рязко се промениха, но тези условия се отнасят вече към новата реколта 1991 г., както е и за другата растениевъдна продукция.

Тук не става въпрос само за тютюна. Взимайки предвид горното, ви уведомявам, че за 1991 г. се разработват мерки за либерализирането на режима на изкупуването на тютюна, който ще даде възможност при разграден монопол на изкупуване формирането на реални пазарни изкупни цени на тютюна за реколта 1991 г.

Държавен тютюнев монопол е утвърден със закон от 1947 г. Упражняването на закона е възложено на "Булгартабак", който във функциите си има задължение да изкупува произведените количества тютюн, да разработва и съгласува с Министерството на финансите изкупни цени на тютюна, както и цени на реализация на тютюневите изделия. Натуралните поощрения за произведени количества тютюн са отменени след премахването на държавните поръчки за изкупуването на зърно за 1991 г. и напред всяка стопанска организация, фирма или сдружение сама или в съучастие с други решава какви натурални поощрения да договаря със своите партньори, включително и на други основни и спомагателни материали като полиетилен, торове, препарати, специализирана техника и т.н. Засега все още действително има затруднения по осигуряване на семена. Ако се използва навреме и успешно предоставената валута по програма "Фар" за внос на около 2800 т хибридни семена, този проблем също ще бъде решен. Поради липса на банкови гаранции за уговорените от министерството кредити с фирмите "Циба Гайге", "Ромноленк" и други не можаха да се ополозотворят съответните средства. Само Стопанско обединение "Зърнени храни и фуражна промишленост" усвои 3.7 милиона швейцарски франка от кредитната линия на "Циба Гайге" за закупуване на хербициди. Разчитаме на помощта и на програма "Фар" в размер на 6,2 млн. долара за доставката на пестициди.

С оглед да се предотврати общото проваляне на реколтата в страната е необходимо да се предостави естествено и кредит. За производството на тютюнев разсад са необходими около 1900 т полиетиленово платно. До края на февруари - началото на март са предадени 310 т. Мощностите на заводите производители са 110 т дневно, но до този момент те получават само по 60 т суровина, така че затруднението все още продължава. Ако Министерството на индустрията, търговията и услугите изпълни задължението си за ритмично подаване на суровина - 110 т дневно, производителите ще получат очакваните и необ-

ходими количества полиетилен. Ако това не стане, смятам, че последиците ще бъдат известни на всички.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Христов, вие имате допълнителен въпрос?

ХРИСТО ХРИСТОВ: Аз нямам допълнителен въпрос, но само искам да изразя несъгласието си със защитената позиция от господин министъра. Определено мисля, уважаеми колеги, че въпросът за допълнителното заплащане на усилията на тютюнопроизводителите има невероятно голям и социален, икономически ефект. Ще си позволя да отворя една скоба и да ви кажа, че в началото на века тютюнопроизводството в България, българските икономисти са го квалифицирали като "златната жила на българската икономика".

Ако преди четвърт век - 1967 -1968 г. (може би има различие в една или друга година), в България се произвеждат около 160 000 тона тютюн, то миналата година са произведени едва 78 000.

Виждате какъв рязък спад при огромната възможност да се реализира тази продукция на чуждия пазар и да се получи сериозна валутна възвръщаемост. Нямам допълнителен въпрос и не съм съгласен с позицията на господин министъра.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Но моля ви, ние не можем да правим разбор на проблема. Тогава поставете въпроса така, че да се развият дебати. Ако смятате, че е толкова важен въпросът...

ХРИСТО ХРИСТОВ: Аз определено мисля, че въпросът е много важен и най-накрая, ако ми позволите само три изречения да кажа, за да резюмирам всичко, което исках да кажа. Моето мнение, аз съм убеден и че колегата Хасан Алиев ще ме подкрепи напълно, е, че трябва да се даде допълнително възнаграждение за всеки изкупен килограм тютюн, ако искаме тютюнопроизводителите да оцелеят. Това е социалната страна на въпроса. А ние по този начин ще създадем и икономически предпоставки още тази година да се направи сериозен скок в развитието на българското тютюнопроизводство и то да се върне към своите показатели от предишните години. Ето защо предлагам да бъде създадена парламентарно-правителствена комисия, която да обсъди и реши принципно въпроса и след това да бъде сезирано Великото Народно събрание, което да излезе със специално решение.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата, господин Алиев.

ХАСАН АЛИЕВ: Напълно подкрепям това, което каза колегата Христо Христов. Аз ще кажа само две изречения. Не съм съгласен с тезата, че щом тютюнът е от реколта 1990 г., ще трябва да се плаща с тези ниски изкупни це-

ни, монополно и държавно определени. Защо? Пушачите най-добре знаят за една година колко пъти вече се повишават цените на цигарите. Нима тези цигари не са произведени с тютюн от 1990 г., даже от 1989 и по-предишните години?

Така ли е, колеги? Не е справедливо един килограм тютюн да се изкупува на цена, която е равна на цената на една кутия цигари. Моля правителството да предприеме някакви спешни мерки, иначе провалиме реколтата за тютюнопроизводството и през настоящата 1991 г.

ЙОРДАН КУКУРОВ: (от място): Във връзка с цените на тютюна искам и аз да взема думата.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Моля ви се, господин Кукуров, процедурата не позволява на други народни представители да взимат думата. Много ви моля да спазим процедурата.

Давам думата на Трифон Георгиев.

ХРИСТО ХРИСТОВ (от място): Имаше предложение за създаването на парламентарна комисия.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Няма дебати в случая, господин Христов. Това трябва да се направи като предложение, което да се обсъди, да се внесе в комисията и след това в Народното събрание, а не сега да се провеждат дебати.

ТРИФОН ГЕОРГИЕВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! Моят въпрос се отнася до сключването на договори за доставка на резервни части и на нови машини за 1991 г. за селското стопанство. По сведения от "Агромашина" към 1 март тази година нито един договор не беше сключен и земеделското производство е силно разтревожено от липсата на такива договори.

Моля министърът да отговори какво е положението.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Спиrow има думата.

МИНИСТЪР БОРИС СПИРОВ: Господин председател, колеги народни представители! Господин Трифонов, още през 1990 г. както от внос, така и от местно производство бяха изпълнени с известни изключения подписани договори и бяха доставени 5900 трактора, в това число 4400 колесни и 1500 верижни. От колесните трактори - 40 на сто, 1800 бяха предадени на частни лица. Също така бяха доставени 1360 зърнокомбайна, 812 сламопреси, 3400 сеялки, 1190 силажокомбайни, 1220 пръскачки, хиляди бройки почвообработващи машини и инвентар. С въвеждането от началото на 1991 г. на нов механизъм на търговско-икономическите връзки с източноевропейските страни и особено със Съ-

ветския съюз са налице трудности при снабдяването на селското стопанство с необходима техника за основните селскостопански дейности. Независимо от това подписаната спогодба със Съветския съюз за 1991 г. предвижда внос на 5000 броя трактора и резервни части на стойност 32 млн. щатски долара. Смятам, че всички са информирани, че разплащанията вече са в долари. При водените разговори с Европейската общност беше поискано от наша страна част от помощите да бъдат за доставка на земеделски машини и инвентар.

Предстоят разговори в това отношение и със световната банка.

Случаи на спекулативна търговия със земеделски машини вероятно има въпреки установения ред за разпродажба на това имущество. Селскостопанската техника и друго имущество, собственост на Трудово-кооперативните земеделски стопанства, може да се продава само по решение на общото събрание и на Управителния съвет в съответствие с предоставените им пълномощия и с Указ N 92 и Устава на Трудово-кооперативните земеделски стопанства. Освен това министерството внесе предложение в Министерския съвет за отмяна на точка втора, чл. 4, ал. 1 на 69 постановление на Министерския съвет от 1990 г., като с това се цели да се запази техниката в Машинотракторните станции, с която да се обслужват новосъздадените частни земеделски стопанства.

Същевременно, след приемане на Закона за приватизация наличната техника в машинотракторните станции, кооперативните и земеделските стопанства, ще може да бъде изкупена на приемливи цени от частните земеделски стопани. Смятаме, че тези решения въпреки големите трудности в основни линии ще задоволят нуждите от земеделски машини и инвентар.

Що се отнася до вноса на резервни части за 1991 г., след откъсването на стопанските обединения от състава на Министерството на земеделието и хранително-вкусовата промишленост, по смисъла на 110 постановление на Министерския съвет "Агромашинаимпекс" и нейните поделения е фирмата, която се занимава с внос и износ на селскостопански машини.

След прилагането на 110 постановление на Министерския съвет Министерството на земеделието и хранително-вкусовата промишленост няма разпоредителни функции върху "Агромашинаимпекс" и вносът е либерализиран, като за целта всяка друга фирма, било държавна или частна, може да внася резервни части в България. На правителствено ниво е направено, каквото е необходимо от повереното ми министерство.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Георгиев, доволен ли сте от отговора? Да.

Още веднъж да благодарим на министър Спиров за отговорите на тези многобройни въпроси.

Искам да напомня, че следващото заседание на Великото Народно събрание ще бъде във вторник от 15 часа.

Закривам заседанието. *(Звъни.)*

(Закрито в 14 ч. и 35 м.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Николай Тодоров

ЗАМЕСТНИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

Иван Глушков